

సంగీత సావిత్రి

సుందరమైన చిత్రీకరణములతో చక్కని కీర్తనలతో విరాజిల్లుచున్నది. వెల 0—12—0

పాదుకాపట్టాభిషేకము

చక్కని భక్తిరసప్రధాననాటకము. వెల 0—12—0

భయంకరనారీపిశాచి

గ్రంథకర్త:—వాడోపు మల్లపవాజుగారు

(రెండవకూర్పు)

ఇందు శతావధానికి దుర్గ చేసినపనులు యెటువంటివారినైనను హడలుపుట్టించకమానవు డిటక్టీవు సుందరరావు పన్నినపన్నాగములను దుర్గ చిందరవందచేయుట- (మహాత్పర్యము) అచభ్యసైన చిలములలో దుర్గ నివసించుట-చిలపాళోధన చక్కగా పోషింపబడినది ఇదివరకు మీరు చదివిన పరిశోధకనవలను మించియుండుననుట కెంత మాలిము నతిశయోక్తికాదు. వెల 1—0—0

శతకంఠరామాయణము

గ్రంథకర్త- దోణంగాజు సీతారామారావుగారు

ఇది మర్దనకవిచే రచియింపబడిన సీతావిజయము అను పద్య కావ్యము ననుసరించి వ్రాయబడిన నాటకము. వెల 0—10—0
వలయువారు:—

టి. వి. రమణయ్య అండు బదర్సు,

నేపనల్ బుక్కుషో,

రాజమండ్రి.

శ్రీ

సంఘ క్రయము

సంఘదురాచారము

గ్రంథకర్త.

చెఱుకపల్లి నే శివరామయ్యగారు.

శి. వి. రమణయ్య అండుబ్రదర్స్,

నేషనల్ బుక్కుడిపో, రాజమండ్రి.

మొదటికూర్పు 1000 ప్రతులు.

నేషీయ విద్యాలయ ముద్రాశాలయమున ముద్రింపబడియె.

1946

విజ్ఞాపన

ఈ పరీక్షయందు నాటకము సంఘదురాచారముల వెల్లడించు నుద్దేశ్యముతో వ్రాయబడినది. ఇందుగ్రాంథిక గ్రామ్యములు రెండు వాడబడినవి. ఈనాటకము మ॥ రా॥ రా॥ శ్రీ T. V. రమణయ్య అండు బ్రదర్స్ నేషనల్ బుక్కుడిపో వారునాకు గొంతెధనంబొసంగిముద్రాణాధి కారము తామువహించిరి. ఇందలిదోషముల దెలిపినముందు కూర్పునవరించుకొందును.

16—1—1926 }

వెలుగుబంద

ఇట్లు

చెఱకుపల్లి వేంకటరామయ్య

ప్రకటన

లిఖితరూపమైన, మాలినుమతినిపొంది ప్రధమున ప్రదర్శించు
నాటకసమాజము వార్షికు సువర్ణపతకము బహుమానము.

ఇట్లు
ప్రకాశమయి.

ఈ నాటక మునందు వచ్చు పాత్రలు.

పు గు షు లు.

సూత్రీధారుడు

నటుడు.

సదాశివరావు. పెండ్లికూతురు తండ్రి

సంజీవయ్య. పెండ్లికూమారుని తండ్రి.

సూర్యనారాయణరావు. పెండ్లికూమారుడు

సూరిశాస్త్రి } సుధానకర్తలు
అక్కుభొట్లు }

పురోహితుడు:—

బుచ్చయ్య పంటబ్రాహ్మణుడు.

జనార్దనం న్యాయవాది.

న్యాయాధిపతి

ఇంకనుకొందరు సందర్భముసారంబుగ వచ్చుదురు

శ్రీలు.

సుమతి - పెండ్లికూతురు

సుందరి - సంజీవయ్య భార్య

గుణవతి } అక్కచెల్లెండు. సదాశివరావు కుమార్తెలు. పెండ్లికూ
చతురమతి } మార్తెలు.

కీర్తన
శ్రీశారదాంబాయనమః.
వ ర వి క్ర య ము.

నాంది.

ఉ॥ శ్రీశుకభక్తవత్సలుడు ♦ సింధుగభీరుడు విష్ణుమూర్తి గా
రీశుడు శుభ్రదేహుడు ఘ ♦ శీంధ్రువిభూషుడు నాంబమూర్తివా
రీశుడు హంసచాహనుడ ♦ ధీశ్వరుడ గమ కొటికెల్లవి
ఘ్నే శుడు విఘ్ననాథుడు న ♦ భీష్టమొనంగుదురీ సభాభిక్షన్
(నాంద్యతమున సూత్రీధారుడు ప్రవేశించి)

సూత్రీ—అహా? ఏమినాభాగ్యము? నేను బెట్టుసరిచేసిన కొలది వేల
కువేలు కైగొని ట్టుమిచ్చెదము మాపిల్లను పెండ్లిచేసికొనుమని
నాకుమారునికి సబంధముపై సబంధములు వచ్చుచున్నవి
ఏసంబంధము నిశ్చయము చేయుదునాయని యోచింపుచుంటిని
విని నాడు వానికిగూడ నచ్చినసంబంధము చేయవలెనుగదా?
(తెరివంగచూచి)

నటీ ఒకసారి యిటురమ్మ.

నటీ—(ప్రవేశించి) బావాఎదుకు?

సూత్రీ—నీ ముప్పరాక నిన్నంజినజేరు?

నటీ—(నవ్వుచు) అబ్బో? బావగారికి కోపము వచ్చిగట్లున్నదే?

సూత్రీ—కోపము రాదామరి.

నటీ—ఎంగువలన?

సూత్రీ—సమయము వచ్చినపుడు పనికిరానందువలన!

నటీ—మీకు సమయములేనిదెప్పుడు నిర్వృణాల సర్వావస్థలయందు
సమయము వచ్చుచునే యుండును!

సూత్ర—(చిరాకునో) నీవనేమియు బాగున్నదికాదు. అవసరమైనవనికి నీవువచ్చి యడ్డుపెట్టుచుంటివీ.

గీ. ఆడువారలమనమున ♦ సరథ్తుకుండ

కాగ్యమొనరించెనేనియు ♦ గడకువాని

నీసడింతుగు సుమ్ముమో ♦ మిట్టెబెట్టి.

కానకాంతలయోచన ♦ ల్లాచదగును

నటి—(మోముమాత్రము బయటికి గనబరచి) ఏమండోయి! మీరు నాడగ్గరకురావలెను. కాని మీయూజ్ఞకు నేనుబద్ధుగాలనుకాను

సూత్ర—ఎందుచేత?

నటి—

చ. అరయగవేయి రౌవ్యముల. ♦ నాదటమీకు నొసంగియెంతయున్

బలిగియు మాచరించెగద ♦ పాత్రధవమొప్పుగ నాదునిండి గు

మ్మర. విక్రయంబునను ♦ చాలినవాడలు గానమిమ్ములక

వరమతి నేలుకొందుగూఁ. ♦ భవ్యచరిత్ర కళావిశారదా!

(మోములోనికి తీసికొనును)

నటి—బావా! వింటివా? మూఁతుప్ప యిష్టానుసారంబుగ నడువవలయును. (అనినిష్క్రమించును)

సూత్ర—మీసంగతిముందు జెప్పెదనులే! సభ్యులతో నొకపిన్నపము జేసివచ్చెదను (దోసిలియొగ్గి) సభాస్థారులారా!

క. వరవిక్రయ మనునాటక

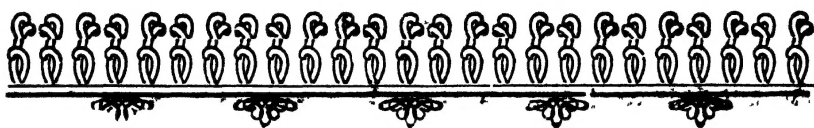
మరుదారక నాడఁచుట ♦ మదిరసయుక్తం

బురక వడిమోదా ♦ వహుగు

సిరమతియాశీస్సులొసఁగి ♦ దీవింపుఁదొగి

(పుష్పములు సభికులపైఁజల్లి నిష్క్రమించును)

ఇది పరిష్కాతము.

శ్రీంస్తు వ ర విక్రయ ము.

రింగము-సదాశివరావుగారి గృహము.

సదా—(ప్రవేశించి తనలో)

స్వగీర్వాణీ॥ సుగుణాశరీ కా, స్తుభశోభిత ప

క్ష! గదాధర! శ్రీ ♦ శ! మురారి! హా!

నగధారి! సదా! నగవైరినుతా!

ఖగవాహనసం ♦ కలదాశ! విభా!

క దేశ దేశంబులెల్లను ♦ దిరిగితిరిగి

చాదములుబొబ్బలెక్కగ ♦ బడలినాడ

కూతునకుబండ్లిజేసెను ♦ కోర్కెతోడ

నెట్లసఫల బుగ్గతునో ♦ యెఱుంగనైతి

ఆహా! కాలమహిమవమనిచెప్పవచ్చును? ప్రతివానికీగట్టుములయందాశ
జనించి దినదినప్రసరణమానము కాజొచ్చినది. ఎవనినోటవిందు
మన్ను కట్టు మేమిచ్చెద,, వనియడుగువారే. ఇంటిలోనాల్గు
చిల్లిజోలెలు లేకున్నమాన. పిల్లవాఁ డింగ్లీషులో వ్రేలుపెట్టెన
న్నంతమాత్రమున కట్టుమని కలవరింతురు. ఆహా! ఈమరాచా
రము మాన్పించుటకై యనేకోపవ్యాసములిచ్చి సభ్యులచే మే
ర్మలనుస్తుతి పాక్యములంది సంతోషమున నాయభీష్టము నెర
వేరెనని మిన్నవదిని కాని సమయమువచ్చునకి ప్రతినారును
కట్టుముమాటేమియని యడుగుచుండిరి. అక్కటా! లోకమా
ఎంతదురాచార భూయిష్టమైపోతివి.

ఉ॥ భారతదేశమా! ఏమిట ♦ భాసురకీర్తినివాసమా సదా
 చారములెల్ల మంటబడె ♦ సన్నశులెంతయుగాంచెగా దురా
 చారమువహ్వరే! యికను ♦ నాగునెనాదగుయెల్ల మెల్ల యీ
 ఘోరముబాపగాగలనె ♦ కోవిదకోటిసేభాస నంగహా!

కన్యాశుల్కమెంత హీనమైనదో వరవిక్రయమంతకు దక్కువకాదు,
 దానినిశుల్కమిది. దీనినిట్లుమనెదరు. ఆలోచించిచూచిన
 చో రెండును సమానములే లోకమున లక్షాధికారియైన గావ
 లె. భిక్షాధికారియైన గావలె. లేకున్న మధ్యస్థినియందుండు
 వానికి రోజులువెళ్లవు. ఈదినములలో నాడు పిల్లలకు వివాహ
 మ్ములుచేయుట చాలకష్టతరము. నాకుమార్తెయగు గుణవతికి
 బెండ్లిచేయుటకై సంబంధములకొఱకు తిరిగి తిరిగి వేనాతిని.
 ఇకనింటికి బోవలయును శ్రమపడజాలను.

(అనినిష్క్రమించును)

(గుణవతి, చతురమతి. సుమతి వ్రేవేళింతురు)

గుణ—అమ్మా! పదిరోజులై గామాంతరిమేగిన నాయనగారికను న
 చ్చుటలేదు. ఎంతశ్రమ పడుచుండిరోగదా?

సు—అమ్మయీ! ఏమనిచెప్పను. ఈకాలములో నా పిల్లలగునవారి
 బ్రదుకంత రోతయైనబ్రదుకు మఱియొకటిలేదు. ఏమనిన.

క॥ బాలా! యేమనిపల్కుదు.

శీల బునుగల్గువాడు ♦ క్షీతితలమందున

గాలించి వెదకిచూచిన

వాలాదుము గాంచబోము ♦ వధువులకెందున్

గుణ—అమ్మా! నాయనగారు పడుకొన్నముగాంచిన నెందులకు నాడుట
 డలమెజనించితిమా యని యోచించుచుంటిని.

సుమ—అమ్మయీ! దానికిమీరేమి చేయుదురు. నిర్వహణ దైవాధీన
 ముగదా?

చతు—దైవాధీనముగాకున్న మనయిష్టమేమున్నది. అరుగో నాయన గారు వచ్చుచున్నారు.

(సదాశివరావు ప్రవేశించును.)

సుమ—నాథా! ఇందువిశ్రమింపుడు.

సదా—(పడకకుట్టిపై గూర్చుని) అబ్బా! ఎంతశ్రమపడితిని.

సుమ—నాథా! (వినరుచు) శ్రమతీర్చుకొనుడు. కాయా! పండా?

సదా—పండ్లైన శ్రమయనుకొననేల?

సుమ—ముఖము ముడుచుకొని నాయకా! దైవము పరులంగూడె.

సదా—తగుణీ! నేనేమని తెల్పుదును?

చ. కలిమిగలానికిం జమపు ♦ గాంచము విద్యయు గల్గెనేనియున్
లలనరో! శీలమిల్లపది ♦ లంబుగనయ్యది యున్నవంశమున్
దలఁపగఱోటు యద్దియును ♦ దారొక్కన దుర్వ్యసనాభిలాషియా
దలప పగుంగనుంగొనెగ ♦ ధారుణి శక్తమెదాతకేనియున్

సుమ—ప్రాణేశ్వరా! ఏ కాలేజియందైన వరు నెమకలేదా?

సదా—నుందరీ!

శీ॥ విశ్వవిద్యాలయంబుల ♦ విద్యగాంచు

బాలకావళిజూచితి ♦ పద్మనేత్రీ!

యెట్లువారలయోగ్యులం ♦ చెంచవచ్చు

మనగుణవతికి దలబోసి ♦ గనిననెందు॥

ఉ. నీటును గోటుజూపినడి ♦ నెత్తినివెండుక వింతగ్రాల సా
పాటు నొనర్చి విద్యచను ♦ వంగనులేక నయాభికేగుచున్
మాటికిమాటికొ దురభి ♦ మానముబూని చరించువారి నె
ప్పాటమనంబుమెచ్చు గుణ ♦ వంతులటంచు దలంచికోమలీ

సుమ—ఇట్టి వెంగలికమ్మకంటె నేనూతనో గోతనో బడదోచుట
మేలుగదా? ఇతమనము చేయవలసిన దేమున్నది.

సదా—ఎల్లవిధమాల నాలోచించినను కట్నమియనను పట్టుదలసాగు నట్లులేదు.

సుమ—“ఏయెండకాగొడుగుపట్టు” మన్నెట్టిప్పటి కాలానుసారంబుగ కట్నమిచ్చి కుమార్తెకు జెడ్లిచేయకతప్పదు,

సదా—ఏమయినగానిచ్చు. కట్నమియకయే వివాహము చేసెదను.

సుమ—నామాట విన్నందు సంఘదురాచారంబు వారింప మన వశము కాదు. నలుగురేది మంచిగ నాలోచించిన నదియే యననరణి యమైనది.

సదా—బోటీ! నామది నేమియు నిరమిద్దనుచి తోచుటలేదు. సూరి శాస్త్రు గారినీవిషయమై యోచించుటకై యొకపరి రమ్మంటిని.

సుమ—నాథా! భోజనమైనతరువాత నాలోచించుకొననచ్చును. కావున స్నానమునకైరండు.

సదా—(లేచును - ఇద్దరునుఃస్మృతిమీతురు)

గుణ—చెల్లెలా! నాయనగారిపలుకులు వింటివా? ఏమేనిగానిమ్ము కట్న మిచ్చిచేసెడువరనిచే నేదానిగట్టించుకొనను

మ. స్థిరమైదీర్ఘమునై మనోహరమునై ♦ దివ్యంబునై గూఢమై
కిరమై సత్యము నైముదాహవమునై ♦ కార్పూరహేత్వి సుం
దరమై కోమలమైలతాసమ మగున్ ♦ దాంపత్యమోదంబు దు
ష్కరశుల్కంబుల వాతనుంబడిననే ♦ చాయం బ్రవృద్ధిగనున్

చతు—అక్కా! ఏమనిచెప్పవచ్చును. నిల్లిదొడ్డుల యిష్టమునకు వ్యతిరేకిచగలమా? తిండిగరి యిష్టము మనకినుసరణీయము.

గుణ—చెల్లెలా! మనభాగుకొఱకు నాయనగారు తమజీవితము సుఖముగ జరుగు సుక్షేత్రంబుల నమ్మి తానా బీదయై యల్లాడుట తిలస్థించుచున్నది. కావున నొకసంగతి చెప్పెదను.

చతు—ఏమది.

గుణ—మనము జ్ఞానవంతురాండ్రము కదా?

చతు—ఔను.

గుణ—తిల్లిదండ్రులు మనకు వందనీయులుగదా?

చతు—ఔను.

గుణ—వారుమననిమిత్తము బంధపడుచుంట చూచి సహింపఁగలమా?

చతు—సహింపలేము.

గుణ—కావున మన మవివాహితలమై యోగినీవ్రతంబున జీవయాత్ర
గడపుదము.

చతు.—మంచియోచన చెప్పితివి. చాలబాగున్నది.

గుణ—నాప్రతిని వినుము.

చతు—ఏమది.

గుణ—

గీ॥ గుణముగల్గినివాఁడు ♦ కోవిదుండు
సంఘ సంస్కర్షమాన్యుండు ♦ సత్యముగను
తనకుదానైవరించి వ ♦ చ్ఛిసగననగు
గాక యితగుజ్ఞాడనో ♦ కమలనయన
నీయభీష్టమేమి.

చతు.—నిజముజెప్పెదను. క్రియానీతవరుని బెడ్డియాడి వానిజక్కని
మాస్కమ్మనబెట్టి లోకమున దురాచారఖండనము గావించెదను.

గుణ—నిజముగ నెట్లుగాంచిచెదవా?

చతు—తిప్పకుండ అక్కా! ఎవరో వచ్చుచున్నారు. చూడుము.

గీ॥ కర్ణకుండలధీతుల ♦ గలయబర్వ
నొసలుగుగుమ తిలకంపు ♦ పసజెలంగ
రమణనీర్కావిధోవతి ♦ బ్రమద మొసంగ
వచ్చువిప్రనిగాంచుమో ♦ పనితెయిటకు

(సూరిశాస్త్రి ప్రవేశించును.)

సూరి—అమ్మాయీ! సవాళివరావు గారితో నున్నారా?

చతు—అయ్యా! లోన భోజనము చేయుచున్నారు. తామిట విశ్రమించుదు.

సూరి—(కూర్చుని) అమ్మాయీ! నీపేరేమి.

చతు—నన్ను „చతురమతి, యందురు,

సూరి—ఈమె.

చతు—మాలక్క గుణవతి

సూరి—ఏమయిన జదివెతిరా?

చతు—నేనాంధ్రంబున గొంచెము పరిశ్రమచేసితిని. ఆంధ్రేయంబునను గొంత పరిచయముకలదు.

సూరి—వీయక్కయో!

చతు—సంస్కృతాంధ్రాంధ్రేయంబుల బాగుగ జదివినది. హిందీ యందు రాష్ట్రభాషాపరీక్షయందు త్రిర్ణుగాలయినది.

సూరి—(తనలో) ఇంతచిన్నతనమునందెంత వరకు జదివినది? [ప్రకా] అమ్మాయీ! సిగ్గుపడెద వేమి? నేను పరాయివాడనుకాను.

గుణ—(నెమ్మదిగా) లేదండీ.

సూరి—ఏది. అమ్మాయీ! ఒకహిందీ పద్యము చదువుము.

గుణ— బడాకిఫోటా కుఫ్ కామ్ కీ జై
 పరంతు పూర్వాపర్ సోచలీ జై
 వినావి చారేయది కామ్ హేలాగా
 కభీన అచ్చా పరిణా మహేలాగా

సూరి—బలే ఫసందుపావా. గుణవతి! నీకు దగిన వరునిగూర్చిన బెండ్లాడుదువా?

గుణ—ఆర్యా!

చ సరసుడు నద్గుణాన్వితుడు ♦ సాధుచరిత్రుడు లోకమాన్యుడు
స్థిరమతి బుద్ధిమంతుడు ♦ శ్రీపతి పాదయుగార్చనాత్ముడు
దొరకిన మేలుగాని, తగ ♦ దుష్పథగామియు కుత్సితుడు నౌ
వరుని వినాహమాడ మది ♦ వాఁఁ డున్నచో నె భూసురోత్తమా!

శుల్కవిముఖుండగు నరునిగాని యితిగుని బెండ్లియాడను.

సూరి—(తనలో) ఈకాలములో కట్టుమీయకున్న మంచిసంబంధము
రానుకదా! (ప్రకా) అమ్మాయీ! యోగ్యవరాన్వేషణంబున
శుల్కమీయక తప్పదు. ఐనను నాశక్తికొలది యోచించెదను

[సదాశివరావు ప్రవేశించి]

సదా—శాస్త్రిగారు ఎంతసేపయి వచ్చితిరి.

సూరి—ఎంతోకాలేను. అరగంటయైనది భోజనము చేసితిరా?

సదా—ఏమిభోజనమండీ? తిన్నతిండి నీరైపోవుచున్నది. నరిగ యెంటు
బట్టుట లేదు.

సూరి—కార్యము నెత్తిమీఁద నున్నప్పుడు తిండితిప్పలు తోచవు

సదా—మీఅమ్మ కలిపెట్టుకొని యున్నది. మీరు వెళ్ళి మీయమ్మను
బాపుడు.

గుణచతుర—మంచిది. (నిష్క్రమింతురు)

సదా—శాస్త్రిగారూ! మంచిసంబంధమేదేని యోచించిచెప్పఁడు
(సుమతి ప్రవేశించుచున్నది.)

సూరి—కావలసినన్ని సంబంధములున్నవి.

సదా—బోటీ! శాస్త్రిగారుమనకు జాల కావలసివారునుమీ సాధా
రిణముగ వారెఱుగని సంబంధము లీమండలంబునలేవు.

సుమ—అటులనా?

సూరి—అమ్మా! నన్నుమీరు బాగుగా నెఱుగరుకాని ఎవరికిసంబంధ
ముల విషయమై యోచన కావలసివచ్చినను నన్ను పురస్కరిం
చుకొని యోచింతురు.

సదా—మనకనుకూలమైనవి యోచించిచెప్పడు.

సూరి—విస్వాప్రగడ నరసరాజుగారి కుమారుడు నాలునకు రెండు వేలు వచ్చును.

సూరి—చదువు.

సూరి—సామాన్యము

సూరి—మఱియొకటి నెలపేయడు.

సూరి—కూచిమంచి శంకరయ్యగారికి—నాలునకు నాలుగువేలు పైగా వచ్చును స్థల్లవాడు స్కూలుపై నలు ప్యాసయినాడు.

సూరి—ఈస్థల్లవాడెన్నవయతఁడు?

సూరి—ఇతఁడైదవవాడు

సూరి—ఇతఁడు దమ్మకలరా?

సూరి—మగ్గురున్నారు.

సదా—అప్రభుత్వబహుధనమస్త్రామనార్యోక్తి సీతనియంగువర్తిమించింది

సూరి—పోనిండు. వత్సవోలు సామసుందరంగారి కుమారుడు పట్టవరీ క్షయందు తీర్ణుడై నాఁడు. సుందరపింగళివాడు

సదా—వసతి!

సూరి—నాలునకు వది వందలు వచ్చును.

సూరి—ఎందరిన్నదమ్ములు?

సూరి—మగ్గురు-ఇతఁడు రెండవవాడు

సదా—కట్న మెంతయవలెను?

సూరి—వేలుసూటపదారిలు కట్నము. వెండిచెంబులు పట్టుతాపితాలు విద్యపురాలు లాంఛనములు. ఇంకను వైవచ్చుబతులు.

సదా—అబ్బో! మఱియొకటిచెప్పడు?

సూరి—వక్కలంక సగజీవయ్యగారి గత్తెకుమారుడు సంచత్సరమునకు పది హేనువందలు వచ్చును ఏబది వేలకుపైగా లక్షకులోపు సగమనిల్వ పిల్లవాడు బుద్ధిమంతుఁడు. సుందరుడు.

సదా—ఈన బ ధము యోచింపుడు

సునా—కట్నముమాట!

సూరి—వేయినూటపదాగులకు తక్కువపడదు. ఐన నాలోచింతము

సదా—మీగుకనక్కొని యిదిస్థిరపరుచుడు. మీమేలు మరచిపోను.

తెండి

సూరి—ఎంతమాట సెలవిచ్చితిరి నేను మీకు పరాయివాడనా?

సదా—మాకు పరాయిలయిన మీతో యోచించుట యెందుకు?

సూరి—(అనలో) ఇక్కడ శతమానమునకు దక్కువపడదు. సంజీవ
య్యగారిదగ్గర యితకంటె కొంచెమెక్కువగా వుచ్చుకొనవ
చ్చును. (ప్రకాశముగా) ఇ తకు వారియభిప్రాయము కనుగొ
నినతిగువాంక దా?

సదా—ఏలాగునైన జక్కచేసికొనిగండు.

సూరి—తొందరపడిన కార్యమగునా? “చలమేలకార్యవాదికి, అను
నార్యోక్తి ననుసరించి చేయవలెను, అయ్యా! నాకు సెలవీయు
డు నాయంత్రము తిరిగిమీదర్శనము చేసెదను.

సదా—దయయుంచుడు. మీరాక కెదురుచూచుచుందును.

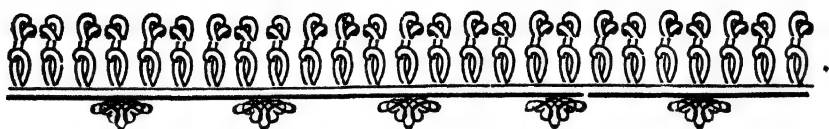
సూరి—చిత్తము

సదా—

చ॥ చెలిమిగణిపునుయ్య కను ♦ శీఘ్రమెక్కార్గము సానుకూల్యమున్
జపి వధూవరుల్ మిగుల ♦ సంతస తనముదగ జేయుమయ్య మీ
వలనను నూకు శ్రేణుములు ♦ వారనిచ్చుగదయ్య మిమ్ములన్
దలపని పూటలేదుగద ♦ తధ్యము భూసురవంశ భాసురా!

(అందరు నిష్క్రమింతురు)

ఇది ప్రథమాంకము

శ్రీరస్తు వ ర విక్రయము.

ద్వితీయాంకము

రంగము—సంజీవయ్యగారి గృహము.

సంజీ—(ప్రవేశించి)

క॥ ధనమే జనులకు పాదము

ధనమే సద్గతికి తెరవు ♦ ధనమే సజాదున్

ధనమే దాతల చుట్టము

ధనమే లోకాశ్రయంబు ♦ ధనమే యశమున్

అహా? ధనమునందెంత ప్రభావమున్నది? పదియవతారములెత్తి నానా శ్రమలపడిన విష్ణుమూర్తి లక్ష్మీ యొక్కడగుబోవునో యనుభవంబున తనవత్సస్థలంబున దాల్చియున్నాడు అతని కుమారుడు తనగర్భమునందే బొక్కసముంచుకొని తనగర్భయంబున నాల్గముఖంబుల నలుదిక్కులు చూచుచున్నాడు. వెండికొండ నివాసముగాగల శివుడుమాత్రము సామాన్యుడా. భిక్షకునివలె పురుకదాల్చి చరింపుచున్నాడు వీరిందరు ధనమొక్కడగుబోవునో యనుభవంబుననేకదా? యిట్లు నేముట ఇంక నాబోటి వానిమాట లెక్కయేమిటి? లోకమున ఖ్యాతిగాని, యవఖ్యాతిగాని మనుజుని నడతనుబట్టి నచ్చును. కొందఱు నన్ను లోభియని యనుకొందురు. అంతమాత్రమున నాగౌరవమున కేమి

తెక్కువ. ధనము సమస్త సుఖములకు మూలము. ధనము ప్రతి
పనికి నావశ్యకమైనది. ధనసంపాదనకై పెక్కుకష్టములు పడవ
లయును.

సీ॥ గోవుర పాకార ♦ కూప సత్సంబుల

గట్టితమని వచ్చు ♦ గర్హమతుల

యజ్ఞయాగాదు ల ♦ స్వయమునకై కోరి

యరుగుదెంచిన నోమ ♦ యాజిజనుల

నంగివిహీనుల ♦ మందును భిక్షులు

యాచించి వచ్చెడు ♦ సర్జిజనుల

విద్యాధులమటంచు వివిధ రీతులవచ్చు

నాబాటుకగు బ్రహ్మ ♦ చారితరుల

గీ నంగిలనుబెట్టి ద్రివ్యంపు ♦ వ్రాయముమాన్వి

గేలియొసరించి వెనువెంట ♦ నోవిదిప్పి

నితిన దండఘాతంబుల ♦ గడకు దొంగి

వారిమీయక వారింది ♦ పంపవలయు.

ధనమన్న వానికడకు బంధుగులమంచు, హీతులమంచు, పెండ్లి
చేసికొందుమనియు, మహారాజువనియు, నింగుడవనియు జం
దుగొడవనియు, పెక్కుగు పెక్కు నెపంబులవచ్చి ధనము గుంజి
కొన నెఱుగు. అడిగినవారికెల్ల ధనమునిచ్చిన నిలుచునా? కొం
డంత ధనరాశి నొక్కలిప్తలో ఖర్చు చేయవచ్చునుగాని కూ
ర్చుట కష్టముకదా? ధననంత్రుడు యశోవంతుడు. ధనవంతు
డు గౌరవంతుడు. ధనికుడే యన్నతోద్యోగము చేయనర్హుడు
“సర్వేజనాః కాంచనమాశ్రయంతి” యనమాట ఎదునకు
బుట్టినది. ధనము నతిజాగరూకతతో గాపాడవలయును. ధన

మే ప్రాణము. ప్రాణముపోయిన పోవునుగాని ధనముచూత్రము విడువరాదు. ప్రతిక్షణము విలువగలది. వడ్డీకి వడ్డీ గుట్టము లాటవు. అసలు కుమారునివంటిది. వడ్డీ మనుమనివంటిది. అందుచేతనే “అసలుకంటె వడ్డీమూద్దు” అనిరి. చీపురుపుల్లపోయిన తిరిగిరాదు- కడకు పశువులపేడ లగాయను ప్రతివిషయము స్వయముగా జూడకున్న నపహంతురు- ప్రతివిషయమగు జాగ్రత్త మంచివికదా? నోట్లు దస్తావేజులు ప్రతిదినము కాల దోషములు పట్టకుండ జూడవలెను-

(వంటబొమ్మగారు బుచ్చెయ్య ప్రవేశించును)

బు—పంతులుగారు! వంటకు నామానిప్పించరా?

సం—అప్పుడే వేళయైనదా? (తనలో) ఇప్పుటివరకు నీళ్లకావిళ్ల మోసిమోసి వచ్చితివికదా? ఏదో యింతరిగలేసి లేచిపోయి జూదములో ప్రవేశింతువుగాబోలు, (ప్రకా) ఈపూట కేమిచేయదవు?

బు—అమ్మగారు వంకాయకూర, పప్పు, కొబ్బరికాయపచ్చడి, చాన చెయ్యమన్నారు-

సం—(తనలో) ఒక పూటలోనే కాపుర ముగంగటిపోవదా? ఈలాగునైతే తుద నెగ్గిదిలన్నమాటే- (ప్రకా) ఎప్పుడు చెప్పిరాదు? నాసెలవులేనిది అమ్మగారతో మాటాడవద్దని ఎన్నిసార్లు చెప్పవలెన?

బు—మాటాడితే తప్పేమిటండి మీకొలుగోనన్నప్పుడు మీవాటితో మాటాడవలయునుకదా?

సం—అదిగో ఆమాటే-జీతభవ్యములిచ్చు నామాటవినకపోతే జాగా జరుగదునుమా

బు—మీలోటి లావాదేవీలు పడలేను, మృత్యుంజయరావుగారింట

నెలకు పాతికరూపాయలిచ్చి యన్నవస్త్రము లిస్తామంటున్నాడు.
— పిస్తారము పనికూడ లేదు పెందలకడనే భోజనము లయిపోతవి
ఇంకను సదుపాయము లనేకములున్నవి. మొన్నకనబడి ఎవరి
నైనా చూడమని చెప్పినాడు. నాకు సెలవియ్యండి

సం—(తనలో) దొంగమండకొడక! కొడలుదగ్గఱకొని, యత్తదగ్గ
ఱమ్ముతావు. యజమానుని దూషించి పరాయివానిని పొగడు
చుంటివి. వీనిని వదలితే యిప్పుడు పదిరూపాయలకు గుమస్తా
దొరకునుగాని ఇరువదిరూపాయలకు వంఁద బ్రాహ్మణమూర్తిం
దొరకుటలేదు. పోనీ వంటబ్రాహ్మణుని మాన్పించుదమ
న్న, ఇంటిలవిడ నీళ్ళువల్లకాడు తెచ్చుటకు వీధిలోనికి వెల్లిసం
తిలో నెదగిత్తలవలె సకలీంతలు, కొరచూపులు గుసగుసలు కం
డ్లమిటకరింపులు, కూనుదీర్ఘములు, దిబ్బ, దిరిగొండము, యవ
న్ని బయలుదేరును, యవ్వనవతి వీధిలోనికి బోవీలులేదుగదా?
అందుసను నాభార్య చిన్నదియు నేను ముసలివాడనగుటచే
నన్నజూచిన వెప్పుడు కొరకొరలాడుచుండును [ప్రకాశముగా]
నాకుమూర్తియు వంటబ్రాహ్మణుఁడు దొరకడా? నీవు చాలకా
లమునుండి కనికాట్టుకొని యున్నావుగదాయని నీపొగరు మోతు
తనమును సహించుచుంటిని.

బు—నీయే సహించుకొరలేదు (అని వెళ్లబోవును)

సం—బుచ్చెయ్యా? ఎందుకింతకొఁపము బుద్ధిమంతుడనే? పొయిరాజ
వేసినావా లేదా? బియ్యం యెన్నికావలెను చెప్పము

బు—మీయిష్టమువచ్చినన్ని యివ్వండి ఒకరోజునైన నె కడుపునిండు
చున్నదా?

సం—(తనలో) వీనిని ఆటై వాగించగాడు. (ప్రకాశముగా) ముప్పా

పు శేరుబియ్యము, మూడుమిరిపకాయలు, గిద్దెను పెసరపప్పు, రెండువంకాయలు, మూడుతులముల చింతపండు. 3 తులముల యుప్పు, నూనె రెండుతులములు, నెయ్యి తులము నాల్గువిస్త్రభ్యయింకేమికావలెను?

బు—వీనితో నెట్లు వండి తగలబడుట? ఎవరికి సరిపోవును.

సం—బుచ్చెయ్యా! మనము నలుగురమేకదా? నాతిండి చెప్పనక్కఱలేదు గదా? అబ్బాయి అబ్బాయియే. అమ్మగారూమాత్రం మేమితినున? సరిపోవునులే?

బు—ఇక నాకొక్కనికేగదా యిదంతయు పుల్లలుమాట చెప్పుడి కొబ్బరికాయమాట?

సం—అబ్బో? కొబ్బరికాయయా? వద్దు ఆవకాయ తీయుము, బోలెడు పెట్టిచిలిని నిల్వయింటే పాడైపోతుంది, కారమాట్టే వేయకు తెలిసిందా?

బు—బాగా తెలిసింది (అనినిష్క్రమించును)

సం—సంసారము బోసివులిగదా? (విశ్వనాథం ప్రవేశించుచున్నాడు)

వి—దండాలండి (అనిసమస్కరించును)

సం—రావోయి విశ్వనాథం! కూర్చో, పనిమీదవచ్చినావే?

వి—మొన్నటి చేబడులు తాలుకు యిప్పిస్తాగా?

సం—(తనలో) పిశాచములాగు వచ్చినాడు. ఏదో వంకబెట్టి డబ్బీయక పంపించవలెను (ప్రకాశముగా) దస్తు సూజగులేదు లేవు తప్పకుండా పంపిస్తాను.

వి—గొమ్ము చాలఅవసరముగానున్నది. ప్రభువులు మీరే యీలాగు నచేస్తే యేమనిచెప్పను.

సం—తొందరపడకు ఏదోచూచి యిస్తాను.

వి—సెలవుదయచేయించండి (అని నిష్క్రమించును)

సం—ఇప్పటికి నీపీడ వదలినది.

(సూరిశాస్త్రి ప్రవేశించును)

సూరి—(తనలో) ఏదోవ్యవహారము మాటాడి తర్వాత కార్యములో
నికి దింపవలెను. (ప్రకాశముగా) సుజీవయ్యగారు ఏమిచేయు
చున్నారు.

సం—ఏమున్నది. శాస్త్రి! మీరు వచ్చినపనియేమిటి?

సూ—ఒక ఆసామీకి తనభామీద పదివేలు బదులు కావలెను.

సం—అంతసాము కావలెనా? పల్లమా? మెరకా? యీనామా? జిరా
యితియా? యిప్పటివరకు తనభాలేమియు లేవుగదా?

సూరి—స్వశ్చేత్రాభింకిత- ఈనాము. మీతనభాసాముకు పదిరెట్లు
విలువగలది వడ్డీసంగతి చెప్పండి.

సం—ఇప్పట్లో బదుళ్ళు కావలసినవార లెక్కువగానున్నారు. రూపా
యి తొమ్మిదవరకు లెక్కువపడదు. అందులో మీమామూ
లు తప్పదుగదా?

సూ—నామామూలుమాటకేమిగాని నూటికి పదిరూపాయలవంతున
వడ్డీ యేర్పాటుచేయించండి, పెద్దమొత్తము.

సం—నేనైనా యెక్కడనైన తేవలెనుగదా? అంతమొత్తము నిల్వ
యిండునా?

సూ—నామాటప్రకారం వచ్చుకొనండి బహుశా తీర్చలేరు- మీకే
కియవలెను.

సం—రికార్డు తెప్పించుదురు, చూస్తాను.

సూ—(లేచి) నాకు సెలవు దయచేయించండి. (పరిక్రమించుచు)
యీసంవత్సరము అబ్బాయికి వివాహముచేసెదరా?

సం—అనుకూలమైన సంబంధమువస్తే ఆలాగుననే చేయచ్చును.

సూ—మీదాహముమాట చెప్పదురు?

సం—వీలుననుసరించి. సంబంధ మెక్కడిది?

సూ—మీరెరుగరా? ఎత్తూపగడ నదాశివరావుగారి పెద్దకుమార్తె పదకొండువత్సరములు దాటినవి చక్కనిచుక్క.

సం—చక్కదన మెవ్వరికిగావలెను. కాని నదాశివరావుగారికి స్థితి నేపాటి?

సూ—సాలునకు పండ్లొందువందలు వచ్చును. మాతామహుఁడు పిల్లలకు వేయిరూప్యములువచ్చు మాన్యము వ్రాసియిచ్చినాఁడు.

సం—కట్నమియ్యక వినాహము చేయు సంఘసంస్కారులే నదాశివరావుగారు.

సూ—ఆసంగతి నాలోచించెదను. నాకమీషనుసంగతి?

సం—కట్నముమాట పైసలుచేస్తూ. నీకమీషనుకేము?

సూ—వేయిరూప్యములుపైన నూటపదార్లు.

సం—(ఁదవి విరచి) ఇంతేనా? యిందులో నీకు కమీషనా?

సూ—ఎంతకట్న మిప్పించవలెను?

సం—వేలపయినయోచిస్తే కమీషనుమాట చెపుతాను

సూ—నూటికి పనులయితే చెప్పండి.

సం—యోచిస్తూ వెండిచెంబులు, కంచగ, పట్టుతాపితాలు, వాచీగొలును, చేతిగొలును, అలక పాన్సుపైన సయికిలు, వియ్యపురాలాంఘసము, అయిదువందలు, పగ్గిరిరోజుచీరచొప్పున అయిదుచీరలు, బొట్టుపెట్టె, పసుపుపళ్లెములు, నూనెగిన్నె, బంగారపు పలుదోముపుడకలు, వెండినీళ్లచెంబు, సబ్బుబిళ్ల వ్రుంచుకొనే వెండిడబ్బి, బొట్టుకు అయిదు కాసులు.

సూ—ఈవినాహముతో వారిసంసారము కూలిపోయి ముష్టిచెంబు చేరికి రావలసినదే?

సం—చూడు! వలుగురిలో వారికేగొప్ప. ఇందులోనావడిలో ఏమి పడుతుంది. ముద్దుముద్దుగా అల్లుడుకు పెట్టితే మామామగారిచ్చి నారని బోకుగా వయ్యారంగా వలుగురిలోను వారిఅల్లుడే తిరుగునుగాని నాకేమి?

సూ—మీరు మొదటనే యీలాటి గొంతెమ్మకొరికలు కోరకండి. అన్నీ నేను చక్కవెట్టుతాను.

సం—నీయిష్టము. ఏవ్యవహారములలో నీకు తక్కువచేసినాను వెళ్లి అన్నియు నిరిచేసి వారిని తనుకొనివస్తా?

సూ—సాయంత్రీకివస్తాన్నాము (అని చెవిలో నేదియోచెప్పి నిష్క్రమించును)

సం—ముదుసలికి పడుచుభార్య ప్రాణసంకటముగదా? అందుచేతనే సుమతిశతకములో “ముప్పనబ్రాయంపుటాలు, అని చక్కని నీతిని బోధించినాడు.

చ. మురిపెముజూపినన్ మనసు ♦ ముచ్చటదీరగ మాటలాడ దా
తరుణి సమీపవర్తియై ♦ దార్పదుశయ్యకు మేను యింత
స్థిరముగ నాదుచేతలకు ♦ చేతము సమ్మతిబొందదెంత వేమరు
బ్రతిమాలినన్ కృధను ♦ మానదు మానసమందు సుంతయాన్
అదిగో నాభార్యయగు సుందరి వచ్చుచున్నది.

(సుందరి ప్రవేశించి)

సం—ప్రాద్దుటనుండి వసులతోందర తీరనేలేదుకాబోలు, తిండితిప్పలు మేమీ అక్కరలేదు?

సం—తోందరపడకు శాంతించు.

సం—శాంతింపకేమున్నది. కావలసినవన్నీయైన తర్వాతశాంతము పరమశాంతము, ఏది బనారసుచీర. మొన్న నేతెచ్చితిమన్నారే?

సం—ఇదిగో (అని ముసిముసినవ్వులు నవ్వుచు) అయిదుచీరలు

సుం—ఉట్టికెక్క-లేనమ్మ స్వర్గాని కెక్కినదన్నట్లే,, ఒకటిలేదు.

సం—నేను కొంటున్నా ననుకున్నావా యేమిటి?

సుం—ఇంకెక్కడనుండి వచ్చుచున్నవి?

సం—రేపు అబ్బాయికి పెండ్లిలో విద్యులవారు పెట్టుదురు.

సుం—(మూతివీరచి) ఇంతమూతిపు సంబరమునకేనా యీపొంగు.

అదిక్కుమాలినవాళ్ళు మీకునన్ను గట్టిపెట్టి నాగొంతుకొసి నారు. ముచ్చటకైన శుభ్రమైన కోకగట్టుకొన్న పాపమున బో లేదుగదా? యింతకన్నదన్నందుకు తానుతనవలె నితరులకు పెట్టిన లె. ఎందుకీడబ్బు? మీతోటికూడ వస్తుందికాబోలునా?

సం—శుభముపలకరా ముకెన్న? అంటే ఏదోఅన్నాడట నీతో అ బ్బాయి పెండ్లిముచ్చటలు చెప్పమంటే సాంపరాయికము మాటలు చెప్పచున్నావు. చాలు, మంచిదానవే,

సుం—ముసలిముప్పన పాతరోగమన్నట్లే,, మీసరసము బాగున్నది.

ఒక్కచీరకు నోచుకోలేదుగదా? యీదిక్కుమాలిన కాపురము నేను చేయలేను. నాపుట్టింటికిబోనింగు [అని వెళ్ళబోవును]

సం—(బ్రీతిమాలుచు) నీయిష్టమువచ్చినట్లు నడుస్తాను- నామాట విను- తొందరపడకు- వారీసాయంత్రమువచ్చి సంబంధము స్థిర పరుస్తారు. అప్పుడు నీకు లాంఛనములన్నీ జాగ్రత్తగా ధరిసలు చేయిస్తాను. విడువందలకు తక్కువయుండదు. నీయిష్టము వచ్చినట్లు చేసికో. ఇందులో నాకేమీ అక్కజలేదు.

సుం—డబ్బుమాత్రము కంట పడనీయదు. మాటమాత్రము చెప్పుతారు.

సం—ఓసివెట్టిదానా! ఏవో నాల్గుడబ్బులు చేతిలోనుంటేకాని నలుగురు గౌరవించరు. (సగర్వముగా) వక్కలంక సూడీవయ్యగారి భార్యఅంటే పదిమందిలో నీకుగౌరవమెందుకువస్తుంది. ఎందు

చేతనో తెలియునా?

సుం—అపిస్థిగొట్టుమునలి-తాతగారిభార్య అనికూడ అందురు.

సం—(పండ్లు కొనుగడుచు) మిడికేళు, వెట్టిజెప్పా. నీకు మంచిచెడ్డ ఏమీ తెలియదు. ఈప్రసంగము చాలించు. అదిగో అక్కభోట్లు వస్తున్నాడు. లోపలకు వెళ్ళు.

సుం—రానిదప్పుండి నాకేమిభయము (అని నిష్క్రమించుచు)
(అక్కభోట్లు ప్రవేశించి)

అక్క—సంజీవయ్యగారు! క్షేమమా!

సం—అహ! ఇక్కడ కూర్చుంటున్నాము. నీతో సూరిశాస్త్రి మాటాడినాడా?

అక్క—మాటాడినాడు. వాని రానిదప్పుండి నాతమామా కనపడునా?

సం—సదస్యమునకు నీవస్తు ముగిచిపోనులే- ఉపకారమునకు బ్రతుకపకారముండనలెనుగదా?

అక్క—మీదయ, మహారాజులు. అదిగో వారు వస్తున్నారు. మన ప్రసంగము ప్రారంభింపవలెను.

సం—అబ్బ! నన్ను విసిగించకండి సూరిశాస్త్రిగారికిమాటయిచ్చినాను (సూరిశాస్త్రి, సదాశివరావు ప్రవేశింతురు.)

అక్క—నామనవి చిత్తగించండి. ఎంతో తేడాలేదు. పిల్లచాల అందమైనది.

సం—చక్కదనము కొరుక్కొని తింటామా?

సూ—(సదాశివరావుగారితో) మనకేలినాటికని దాపరించినది. ఏడేదియో సంబంధము మాట్లాడుచున్నాడు.

సదా—ఎక్కడకు వెళ్ళినా దొర్భాగ్య దేవతముందు నడచుచున్నది.

సూరి—తొందరపడకండి.

సగ—(లేచి) బావగారు దయచేయండి.

[అందఱు కూర్చుందురు]

సూరి—అక్కభోట్లు. ఎప్పుడు వచ్చితివోయి

అక్క—ఇప్పుడే, మీకంటే నాలుగడుగులుముందు.

సూరి—సంజీవయ్యగారు, మాకు మాటయిచ్చి తిరిగి యీమాట
లేమిటి?

సం—నేను ఆలాగేఅంటున్నాను. ఏమిచేయ్యను. సంబంధముల కంటితే
మగదా?

అక్క—నామనవివినండి. వెయ్యిన్నాటపదారులు కట్నము వియ్యపు
రాలు లాంచనము అందులో సగము

సూరి—[సదాశివరావుగారితో] చూచితిరా? వీనిదుగాగతిము. ఇప్పు
డేమిచేయవలసినది. ఎంతకైన తీసిపోగూడదు [సంజీవయ్యగారి
తో] అయితే పదిహేనువందలు. సదాశివరావుగారు కట్నమి
చ్చెదరు. వీరిసంబంధ మంగీకరింపుడు,

అక్క—ఆలారండి. ఎవరెక్కువ కట్నముపాడుదురో వానిపిల్లను స్తీర
పరుస్తారు, మాపాట రెండువేలు

సూరి—[సదాశివరావుగారితో] ఎమంటారు. ఇకరెండువందలు పెట్టి
చూస్తాను, [సంజీవయ్యగారితో] ఇరవై రెండువందలు.

అక్క—మాపాట ఇరవైయైదువందలు,

సూరి—నీకంటేనేను తక్కువచాడనా? మూడువేలు ఇకనోగు మెగు
పుచూస్తాను.

అక్క—మూడువేల యైదువందలు. రామటి, నీబొకము.

సూరి—నాలుగువేలు ఏమనుకున్నావు.

అక్క—పైన రెండువందలు

సూరి—నీవాచారత్యము చాలించు నలభయిరెండు వందలిప్పింతువే
ఈలాగు స్తిరపడిన సంబంధమున కడ్డముతగులుట శ్రేయము
కాను.

అక్కు—నేనేమిచెయ్యను, వారియుత్తరపు ప్రకారమునేను నడుస్తాను,
సూరి—అయ్యా! నలభయి యైదువందలు, మీకిష్టమా, [సదాసివరా
పుగారితో] అయ్యా! మనవి, (అని లేచును)

సదా—(లేచి పరిక్రమించును) ఏమియోలోచన,

సూరి—ఏమున్నది ఏమయిన సరేమీరు వెనుదీయకండి, ఐదువేలు
వరకు మన మానుకొందము, పైమాట చూడవచ్చును.

సదా—సరే కానియ్యండి, (ఇరువురువచ్చి కూర్చుందురు.)

అక్కు—నలభయి ఎనిమిది వందలు,

సూరి—ఐదువేలు కట్నము సదాశివరాపుగారిచ్చెదరు, నామనవి
యంగీకరింపుడు.

అక్కు—ఇక మాకిష్టములేదు, మీయిష్టానుసారముజరిగించుకొనుడు

సూరి—సదాశివరాపుగారు' ఏమయిన అడ్వాన్సుయిచ్చి రక్షింపుచు
కొనుడు. పైన నెనరై నావస్తే మాట తిరుగుగలరు,

సదా—ఇదిగో నూరురూపాయల నోటు (అని సంజీవయ్యగారి
కిచ్చును.)

సం—(పుచ్చుకొనుచు) వియ్యపురాలు లాంచనములు, అలక పాన్సుపై
మామూళ్ళుగా కనుమండి బావగారు, మళ్ళీమళ్ళీ మనలోమన
ము పేచీలుపడడం ధర్మంకాదు, సామ్యంతా వివాహమునకు
పది హేనురోజులు ముందుగామాకు చేరవలెను.

సదా—సరేనండి మీ సెలవుప్రకారం నడుస్తాము కాని మఱియొకలా
గున జరుగదు. మాకు సెలవియ్యండి. శాస్త్రిగారు సెలవుతీసి
కొండి.

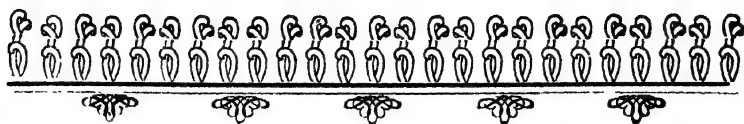
సం—బావగారూ!

గీ॥ వెంట నె ధనంబుబంపుడీ ♦ వేయు నేల
మించు బాంధవ్యముంచి వ ♦ ర్తించు మనము
మనములందున పాల్గొని ♦ మాటలాడ
కూరకుండిన కార్యంబు ♦ లొప్పవుకద

సతా—మంచిది

ఇది ద్వితీయాంకము

శ్రీరస్తు వ ర వి క్ర య ము.

తృ తీ యాంక ము.

రంగము—సదాశివరావుగారి యిల్లు

(సదాశివరావు సుమతి, చతురమతి, గుణవతి ప్రవేశింతురు.)

సదా—బోటీ! ఆమెబిడ్డలగను సంసారిజన్మము చింతాకరమైనదినుమీ?

ఉ కోరికబిడ్డలంగనిన ♦ గొప్పగజెంపంగ నొక్కచింత వి

స్తారధనంబొసంగినను ♦ జక్కనిభర్తను గూర్చజింత య

ద్వారలప్రేముడింగురిచి ♦ స్వాంతమునందొక వింతజింత సరి

సాటికి లోకమందు సుఖ ♦ సౌఖ్యములున్నవె యెంచిచూడగన్

సుమ—నాథా! బోను. మీరు వెళ్లిన పనేమయినది.

సదా—లేరుణ్ణీ!

ఉ. అవ్వనక్కేసన్ మొదట ♦ యాస్తి యొకండు ఋణంబుకంటె మే

ల్లోప్పగనుండగావలయు ♦ గోరినవడ్డీయొసంగ గావలెన్

తప్పగ నూటికైదులు గ ♦ దార్పదికీసలె యడ్డుకూటలక

జెప్పక పల్కి మొక్కటను ♦ జెచ్చెరవ్రాయవలెన్ ఫలాస్తికై

ఇన్నివిధంబుల సమకూడినను కార్యము సానుకూలపడుట చాలకష్టము.

చూచితివా కట్టుమే యైదువేలు. నైనలా! ఘనములు రెండువే

లవరకుండును, భోజనపువ్రాయమలు మిగిలినవి. ఇవన్నియుజూ

చిన బడులు తెచ్చుటకంటె గొంతభూమి విక్రయింతుటమేలు.

గుణ—నాయనా! నామనవి యాలకింపుడు,

నదా—ఏమిటమ్మా? నీకోరిక.

గుణ—

వృత్తము జననీ! జనకా! ♦ చనునేయిటులన్

ఘనమాన్యము వి ♦ క్రయముం జలుపన్

ఘనలౌదురు సం ♦ స్కరణంబున మీ

రనగావినమే ♦ యశముగొనరే

సీ॥ సంస్కర్త సంఘంబు ♦ సన్నతుల్ సేయంగ

సగచిలంబగుపేరు ♦ లందినావు,

వరవిక్రయాచార ♦ వ్యాధులమాన్యంగ

ధన్వంతరియనంగ ♦ దసరినావు

అంగ్లేయవిద్యల ♦ నాత్మజాతలకిచ్చి

మార్గదర్శివనంగ ♦ మసలినావు

తులలేనివిరుదుల ♦ దిలకించి హసించి

నిర్వికారంబున ♦ నెగడినావు

గీ॥ తనయకును బెడ్డిసేయంగ ♦ దలచినేడు

కట్నమియంగ నెంచితీ ♦ కడదియహహ

వలదు మాన్యవిక్రయమును ♦ వలదు పెట్టి

మానుడీ యత్నమేటికి ♦ మాన్యచరిత!

నదా—అమ్మాయీ! ఏయెండకాగోడు గుళ్ళుడన్న సంగతినీ వెఱుంగవు

నుమ—పెట్టిదానా! పిల్లకాకి కేమి తెలియునుగా యుండలదెబ్బ అన్న

ట్లునీకు లోకజ్ఞానము తెలియదు గనుక యిట్లు పలుకుచున్నావు.

వివాహమునకుముందు రజస్వలయైన కులమున తెలియకాదుము

పూర్వాచారమును సరణీయముకదా?

గుణ—అమ్మా! పూర్వాచారము పూర్వాచారమని కలవరించుచుం

టివి నేనుతిగ్రరణశుద్ధిగ జెప్పుచుంటిని. కట్నమిచ్చినవరుని నేను
జెడ్డియాడను.

సదా—అమ్మాయి! చిన్నదానవు. నీకీపట్టుదలకూడదు. నేను పట్టుద
ల గలవాడనేకనా? ఎందుకీరీతి నొడంబడుచుంటిని. కాలమున
నుసరించియేకదా?

గుణ—నాయంతరాత్మ కట్నమిచ్చితెచ్చిన మగనియండ నాడర
మూరుచున్నది.

సదా—అమ్మాయి! నామాటవినుము పాలు నీరు గలసినవిధంబున
నీవు నీనుగడు సంతోషంబున దిరుగుచున్న మాకదియే వదివే
లు. మాస్థితినిగురించి యోజింపకుము.

గుణ—తండ్రి! మీరుచెప్పినది సమంజసముగాలేదు. వధూవరులకన్యో
నృప్రేమంబంతక కరణంబున నుద్భవించి యభివృద్ధి నొందవలసి
ననే ధనదానంబునగాదు.

సదా—అమ్మా! ఒక చెంపగొట్టిన పాలు నొక చెంపగొట్టిన నీరుగారు
నీవీవిషయమున కలుగజేసికొనకుము.

గుణ—నాయనా! నాయభీష్టమునకు వ్యతిరేకింపజాలను.

(సూరిశాస్త్ర ప్రవేశించును)

సూరి—సదాశివరావుగారు! సామ్యుపంపుటకు వాయదా సమీపించి
నది బాగోత్త పెట్టితిరా?

సదా—అందును గురించియే యోజింపుచుంటిని

సూరి—నేను వచ్చునపుడే సంజీవయ్యగారు వర్తమానించినారు. శేవ
తెల్లుటినీయక తప్పదు. పెద్దమనుష్యులతోబని.

సదా—ఔను పంపితప్పదు. మాలమ్మాయికి కట్నమిచ్చుట యిష్ట
ములేదు.

సూరి—చిన్నపిల్ల. ఆమెకేమి తెలియునులెండి. మనము వివాహము కా

స్త కానిస్తే అల్లుడు, అమ్మాయి, చిలుక గోరువంకలలాగున తిరుగుతూయుంటారు. పిల్లలతో చన మనము వినడమూ, అప్రకారము నడవడమూ బాగా నేయుంటుంది. పెద్దలు మీకు నేను చెప్పనక్కర లేదు గాని

సదా—లేదండి. నేనదే చెప్పుచున్నాను. అమ్మాయీ? మీరులోనికి వెళ్లండి శాస్త్రుగారితో కొంచెము మాటాడవలయును
(గుణవతి, సుమతి నిష్క్రమింతురు.)

సూరి—సామ్మను గురించియేమి యోచించినారు.

సదా—అప్పులవాళ్ళను దేబరించడమేగాని సాధారణముగా ఋణము పుట్టదు. కాబట్టి మాస్యము విక్రయించుటకే నిశ్చయించితిని.

సూ—(తనలో) నా బావమరది పేగుపెట్టి నేనేకొంటినా బాగుంటుంది ఎన్నిరోజులు కష్టపడినా దినములు వెళ్లివు, గింజల్లిగొయ్యి, తే పైఖిర్పు సులభముగా తెచ్చుకోవచ్చును. ఈవ్యవహారములో వెయ్యిరూపాయలు కమిషనుకొంద వస్తవికదా? (ప్రకాశముగా) ఎంతసామ్మన కెంతభూమి విక్రయింపదలచుకొన్నారు

సదా—క్విటురెంటు యీనాం పల్లం పందుముభూమి పండ్రెండువేల వరకు రావచ్చును.

సూరి—(తనలో) యెకరము మూడువేలు కిమ్మతుగలదే? కాని చాలదనిచెప్పి యింకొక యెకరము చేర్పించితిగా మైదువేలు లాభమువచ్చును. కార్యావసరముచే లోబడకమానఁడు (ప్రకాశముగా) ఇప్పుడు భూములధరలు చాలాదిగిపోయినవి. అందరు అమ్మేవారేకాని కొనేవారులేరు. అయినా కాలేషగాబు వెంకటరత్నంకో చెప్పితిని. వచ్చుచు నేయుండును.

(వెంకటరత్నం ప్రవేశించును)

సదా—వెంకటరత్నం రావోయి ఇక్కడ కూర్చుండుము.

వెం—చిత్తము (అని కూర్చుండును)

సూరి—వెంకటరత్నము! నదాశివరావుగారికి పదివేలు బదులుకావలెనట. మాన్యము తనఖాయిచ్చెదరు.

వెం—అయ్యా! దస్తు హజరులేదండీ. అయినాచూతాము. నెలరోజులు పోనియ్యండి.

సదా—(అశోకో) నెలరోజులుపరకు వాయిదాలేదు. వారంగోజులు లోపున కావలెను.

వెం—అయ్యా! అంతాముక్కు వారంగోజులలో సమకూడదు. అయినా పడ్డిపంగతి చెప్పండి.

సదా—నూటికి తొమ్మిదిచొప్పన నీయుము. పెద్దమొత్తము.

వెం—అయ్యా! ఎందుకీమొగమాటము— నూటికి నెలకు రు 1-9-0 లకు తక్కువపడ్డికిఅయితే కుదరదు.

సదా—(నిరాశతో) అట్లయిన భూమి విక్రయించెదను. కావలసిన చూపాము,

వెం—ఎంతభూమి?

సదా—నిదానంబందలో పదిదుముభూమి ఒకటపరకం వల్లం.

వెం—ధరి?

సదా—పండిండువేలు.

వెం—అబ్బో! అంతకిన్దుతుచేయదు. మీకిష్టమైన యెనిమిదివే లిచ్చెదను. రిజప్టరీఖర్చులుమీవే, నాకు నిమిత్తములేదు.

సూరి—(కనుగీటుడు) పదివేలు కట్టుకొనుము. తునితగవు చెప్పితిని.

సదా—శాస్త్రిగారూ! నాకంగీకారములేదు.

వెం—నేనింతకంటె నెక్కువ కట్టుకొనను.

సూరి—నామాటవిను. ఎందుకు చెప్పితిని? (కనుగీటును)

సదా—అలోచించి కిబురుపంపించెదను.

నెం—అలాగే యోచించండి నాకు సెలవు- (అని నిష్క్రమింపును)

సూరి—నామాట విన్నాడుకాదు చూచినాగా?

సదా—కోమట్లస్వనహార మట్టిదే. గాభ నూలోచింతురు

సూరి—సదాశివరావుగారు! యి.కొకయకరిముచేర్చి పరిశోధించి
వేయదము. ఏమిచెయ్యము? గాము అచసరిముకదా?

సదా—(తనలో) ఇప్పుడేమిచెయ్యనచ్చును (యోచించి) రోటెల
బెట్టి రోకటిపోయినకు వెరడవేల? (ప్రకా) ఏదోయొకవిధము
గా బరిష్కరించండి.

సూరి—నేను సెలవుపుచ్చుకొంటాను.

(ఇరువురు నిష్క్రమింతురు)

2వ రంగము.—గుణవతి పడకగది

(గుణవతి ప్రవేశించి)

గుణ—అహ! తండ్రీ! అనినంతయు జేసితివికదా? నాముద్దు చెల్లిని
వైతివి నాయుతికరంబు కి) నూనీతననుని బెండ్లియాడవల
దని నిషేధించుచున్నది. సకలపుణ్యకర్మల కాకరమై పుణ్యభూ
మియని ప్రపంచమున బేరెన్నికగన్న యీ భారతదనగర్భింబు
న ననేక సుపుత్రు లుదయించి సంఘదురాచారంబు మాన్పింప
జాలకుండిరికదా?

గీ. సంఘసంస్కర్తలగువారు • సంస్కరింప

వరలు హైందవసంఘంబు • వర్జనీయ

కృత్యముల వీడకుంట దు • వ్యక్తిము దైవ

మెపుడు వీరల సత్కృపా • దృష్టిగనునా?

ఇంతను నాజన్మవిశేషముని యెంచవలెను- ఏమన,

గీ. కర్మపరిపాక మో లేక ♦ కాలగతియొ
సాహచర్యంపుదోస మో ♦ జననకాల
తారకాగ్రహసముదాయ ♦ దత్తఫలమొ
వంచనీయఁగఁజేసె నై ♦ వాహికమున.

హాపరమేశ్వరా! దయానాగరా! బ్రహ్మాద్రాదివందితచరణసరసిజా!
నీచేతి లతిచిత్రిములుగదా?

చ. ఇలగల భూతజాలముల ♦ నెరియు నీవెగదా సృజింతు వా
వల నభివృద్ధి నొందునటు ♦ వాలనజేయుచు మీఁద నాశమున్
జలుపుచు ఖ్యాతిగాంచెదవు ♦ సర్వసమత్వము నీకు లేదకో
చలమున నాడుపాపలకు ♦ జాలమనోవ్యధ జేయనేటికిన్,

హాభారతజననీ నీగర్భమునం దనేక ప్రవిత్రినీవంతు లుద్భవించి స్వే
చ్ఛావిహారంబున ప్రవహింపుచుండలేదా? నేనిపుడు యోగిని
నై చరింతమున్న సంఘంబున మాతాపితలకు బాధోత్పత్తి
కాకమానదు. అవివాహితనై భగవద్దాస్యంబున గాలక్షేపం
బునేసిన భగవంతుని మార్గంబునకు దూరముకాజాలనని నాకు
దృఢమైన నమ్మకముగలదు. ఐనను నేను స్వేచ్ఛగా జీవించి
యుండి తెల్లదండ్రిలకు సంఘబాహ్యుఁడై గలిగింప మనం బొ
ప్పకున్నయది.

ఉ ఏటికి బూర్వకల్పమున ♦ నేడైరి పూనిషస్సప్తిమాన్వి దా
మేటిమగండనంచు నిల ♦ మించిన స్త్రీజనస్సప్తిజేసి మో
మోటములేక దక్షుఁడెటు ♦ మార్పొనరించిన కారణంబుచే
నాలులునాగుచుండె బురు ♦ పాళికిఁ గాంతల గొంతుగోయగన్.

గీ. మానిసులకును మగలకు ♦ మమతయున్న
భువిని దాంపత్యమిసుగదా ♦ ముదముకేరెత

యెసపురుషుండు భార్యల ♦ నర్హవృత్తి

జూదునట్టిజెధనమును ♦ జూచుగాని,

క॥ అనురాగ హినుడగుపతి

గనుగొని సేవలనుజేసి ♦ కార్యమునొందన్

వనితామణులకు మేలే

కనిపెంచిన యెరికైన ♦ కాయముస్థిరమే

క్యారే భగవాన్' ఆప్ కా ఇచ్చాయి సీతరహిహూతో మైక్యాక
గూగీ. ఆప్ మేరీఫాత్ మే సుఖభాగ నే కోనిహి.లిఫ్ తే మై.
అఖాగినీహూ మేరీయహ బదన్ ధరతీకో భారభూత్ హూగీ.
మైజీవన్ ఇన్ శరీర్ మేరహి నే సేకుభ్ ఫాయదా నహిమా
తా పితా నోకో మేరీపై దాహూనే సేబడా తకలీఫ్ హు
ఈ భగవంతుని లిఖవముతప్పింప నెవరివతియు భూమికి భార
భూతమైన యీశరీరమెందుకు నాపుట్టుక వల్ల తల్లితండ్రులకు కష్ట
ములే కలుగజొచ్చినవి. హా! మాతా! పకలసద్గుణోపేతా!
నీగర్భాబుస నుద్భవించినందులకు నీకానందంబు నకుమారు
విచారము కలిగింపనుంటిగదా? తండ్రీ! నానూ పినవైతివిగ
దా? ఉన్ననూస్యమమ్మి నాయొక్కత కుద్వాహ మాచరించిన
సోదరి వివాహమెట్లు నిర్వర్తింతువు? స్థలభాండ విసర్జనమైనపి
మ్మట నీహృద్య వృత్తియేమున్నది? నీళ్లకావిభ్యుమోతుదా?
లేక సీతారామా భ్యాంపమః అని జీవనోపాధికై బయలుదేరు
దువా? నేను జీవించియుండి నీదారిద్ర్యదుఃఖము జూడనోపను.
పోనీ వివాహముమాని యోగినినైయుండి నీకురాబోవు సంఘ
దూషణమునువిని సహింసజాల కావుననే నవస్యము ఖరణిం
చియే తీరవలెను. గత్యంతరమేమియు గానిపించుటలేను. ఆత్మ
హత్య మహాపాతకమేయైనను కావించుకొనక తప్పనిదుస్థితి

నచ్చినది. అవస్థమునాకుతిరిగి జన్మయేకలుగును. స్త్రీజన్మము
మాత్రము రాకుండునట్లు పరమేశ్వరు బ్రాహ్మించి మఱి నాయు
ద్యమము నెరివేర్చుకొందునుగాక

|| సకలచరాచరంబులను ♦ సాకెడువాఁడు దయాంతరంగుడై
హాకసుఖదుఃఖముల తనకు ♦ నెంతయుజెందనివాఁడు పూర్ణుడై
వికసితమూర్తియైనరలు ♦ వేదమయిండయి బొల్పువాఁడు మా
నకకృపనాకు నాడుజన ♦ నంబిల వేమియనుగ్రహించుతన

|| పరమేశ్వరా! కరుణాపాగరా! నీచేత లతిచిత్రితరంబులుగదా? సక
లచరాచర స్థితిలోకత్రయంబు సృజింపజాలు నామర్థ్యముగల
నీహాక యాడుదానికి వరునింగూర్పలేక సుర్మాణాభిముఖం గా
వింపుచున్న నిన్నేమనగలదానను. నేనెట్లు మనగలదాన, నిన్ను
నిందించిన నేమిలాభముకలదు. అవస్థమను భోక్తవ్యం కృతం
కర్మశుభాశుభ మ్మను నారోక్తి నాయందు వర్తించినది. ఓభగ
వానుడా! ఇదియే నాకడసారి సమస్కృతిగైకొనుము తల్లిదం
డ్రిలారా మీకునే జనింపలేదనుకొనును, సోదరీ నాయందలి
ప్రేమచురచిహ్నము. ఓభారతజనని! ఎంతకాలం బీవరవిక్రయ
సంఘదురాచారంబు ప్రబలియుండునో యంతకాలం బాత్మగౌర
ము కలకన్యకా జనంబులకు నిట్టిమర్మరణంబు శరణంబై యుండు
ఓసుందరశయ నాగారమా! నేటితో నీకును నాకును ఋణంబు
తీ నది ఓనాన్హనవర్ధక పుస్త్రుకంబులారా! నాకరికమలంబుల
మిము స్పృశించు భాగ్యమిదిలేదుగదా? ఓమృత్యుదేవతా
యభాగ్యురాలనగు. నాకు బ్రత్యక్షము కాజాలవారమ్మరమ్ము
నీయొసేయించునన్ను లాలింపుము నేనాత్మహత్య జేసికొంటినని
నాతల్లిదండ్రుల నెవ్వరైన బాధింపజూతురు గావున వారికాబా

ధగాకుడ నొకకమ్ము చొరిసిముంచెదను (అని అట్లుచేసి) చా
వకతప్పదుగదా? (యోచించి) జలాశ్శిరజ్జా విషంబులదేనిచే
నైన చావవచ్చును జలంబులబడిన నెవరైనజూచిన నానాసింది
తీయవచ్చును. రజ్జువుల మరణింతువునపై విధ బునినే జరుగగల
దు విషపానంబున పాణిణినివిషదనున్న విరుగుసులచే మర
ల్పవచ్చును. అన్నిహాతుని కాహుతియైననెవ్వరు మాన్ప
జాలరు. కావున తైలపూరితివస్త్ర దాహ బున దేహంబు త్వ
జింతునుగాక. (అని తెరలోనికిబోవును తెరలోనుంటలు)

(సుమతి సదాశివగావు పోనేశించి)

సుమ—అయ్యో! అయ్యో! ఎంతఘోరము. ఎంతనానానము

సదా—అమ్మాయీ! ఈచూరము భరింపజాలను ఇంతయోజనసీకు
గలదని తెలిసినచో నాయత్నముమాని యేదారిబోవువానికో
కట్నమియకయే బెండ్లిచేయదునుగదా?

(తెటెనెత్తగా అరటియాకులపై బరుండ బెట్టిబడిన గుణవతియు

దగ్గటకూర్చుండి చతురమతియు గాన్పింతురు.)

సదా—హాహా! మా కేమి గతిచెప్పితివి తల్లీ!

సుమ—(గుండెలుబాదుకొనుచు) అయ్యో! అయ్యో! మేమెరినిర్భా
గ్యులముగదే? మా కేదిదిక్కు, నీమాటలు నాకర్థముకాలేదు,
నీవిత గొంతుగోసెదవని యనుకొనలేదు. ఈదుఃఖమెట్లుభరిం
తునే.

సదా—విచారించకు ఏమిచేయగలము. ఈకోతమనము జీవించియు
న్నంతకాలము మరపురాదు.

చతు—అక్కా! ఏంతవని చేసితివే

సీ॥ ఈదుజోడుగనాట ♦ లెలమియాడుచుమోద

మందుట నేటితో ♦ మృందెగాదె

చదువుచోనొక్కటై ♦ చదువును రసముల
పాటించుభాగ్యంబు ♦ బాసెగాదె
లోకవిజ్ఞానంబు ♦ బాకిటంబుగబొంది
సంతోషమందుట ♦ చనియెగాదె
యిరువురమునుపేరేమి ♦ మినుమడింపగనేక
శయ్యపన్నుండుట ♦ సమసెగాదె

గీ॥ ఎవరిగూడుదు నెవ్వార ♦ వీడుజోడు
నెవరుచదివెంత్రు కావ్యంబు ♦ నెవరుపేరేమి
మీరనాతోడ చిరియింతు ♦ పారపాక్షి
యన్నియునగూడ నేటితో ♦ సంలెమ్మొందె

సును—అమ్మా! ఎంతపనిచేసితివే మరచిపోవునది కాదుగదా?

సీ॥ నీ తెల్వి తెటలు ♦ నిముసమాత్రంజేసి
మనపురాదేగదే ♦ మహినిబిడ్డ
వీగూపురేఖల ♦ నేరీతిమరపొంది
మనగ నేర్తు నెనేను ♦ మాన్యచరిత
నీయూహవర్తనల్ ♦ బాయవునామది
యిక నెట్లుచరియింతు ♦ నెలతమిన్న
నీనిస్పృహత్యంబు ♦ మానితంజాగద
యేమందు వచియింతు ♦ నింకకూన

గీ॥ సర్వవిధములజెడితిమి ♦ సన్నుతాంగి
మాకు నేగతిజెప్పితో ♦ మంజుభాషి
యెటుల దుఃఖంబు నీగుదు ♦ నెందుజొత్తు
మనసు పరవశమయ్యె యే ♦ మనుదు బిడ్డ!

సదా—అమ్మా!

సీ. కఠినాత్ముడగువీని ♦ కార్యమేమున్నదం
చేచి నాతోడ వ ♦ చించవేమి

అచ్చాత్మిగొరవ ♦ మణిగింజెలుడని
యెంచి నాతోడ ♦ వచించవేమి

సంఘదురాచార ♦ సమితికిలోబడె
నంచు దలంచి ♦ వచించవేమి

తనయ యభీష్టంబు ♦ ధ్వంసంబుగావించె
నంచు దలంచి ♦ వచించవేమి

గీ. ఘనతరంబగు శోకంబు ♦ గడచుటెట్లు
నీదుచయిదంబుల మరచి ♦ పోవుమెట్లు
లోకనిండనుబాయ బా ♦ చుపడుటెట్లు
రెంటికిని జెడితిమిగడె ♦ మాటలేల?

ఆహా! నావంటిమూఘుడులేడు ఎంతయడచిగొన్న నాగక మణివా
రాసిపొంగి వేళ యతిక్రమించుచున్నది.

(పోలీసుబంట్రోతు ప్రవేశించి)

బం—ఏమిటీగడబిడ సదాశివరావుగారు! మీయింట కూసీజరిగినదని
తెలిసింది నిజమేనా?

సదా—నిజమే

బం—శవాన్ని చూపించండి. విహారంచేసి పంచాయితీచేస్తాం.

సదా—అక్కటా! యిదియొక దురవస్థ లెట్టస్థించినదిగదా? అయ్యా
మీయిష్టానుసారించేయుడు.

బం—ఇంతఘోరంసని చేయడానికి మీరే బాధించినారు? కూకు తె
లియదు.

సదా—అయ్యా! కన్నబిడ్డనవలెన బాధించు దుర్మార్గులుగనురా?
మాదుర్దశ యిట్లున్నది.

బం—అయితే పిల్ల ఒల్లు కాలి చచ్చిపోయిందికాదు?

సదా—అవును

బం—ఏమైనామీకు మాట అది యిది పెప్పిందిలేదు?

సదా—చెప్పుట కేమున్నది?

బం—ఇటునటుచూచి అక్కడపడియున్న కాగితమునుదీసి యిదియే
మిటి (అని చదివిచూచి) ఎంతభర్తం, ఎంతవిచారం అయింది
మాకు దీన్ని చక్కరికలలో పోకటిస్తా. మీ నేరములేదు (అని
చెవిలో నేదియోచెప్పి వెళ్ళిపోవును)

సదా—బోటీ! మనకర్కమునకెనరుకర్తలు. ముందుసంగతిజూడవలెను.

గీ. రాగహీనంపుబెండ్లిని ♦ రమణిచేయ

దలచి సర్వలక్షణయుత ♦ దనుజగోలు

పోసిమిగదా విచారంబు ♦ పోదుమనకు

దైవవంచనమనుటలు ♦ దగునె చెప్పుడు.

(అందరు నిష్క్రమింతురు)

ఇది తృతీయాంకము.

శ్రీంస్తు వ ర వి క్ర య మః.

చ సు హృ క ము.

రంగము సజీవయ్యగారి న్యవహారపుగది.

సం—(ప్ర)వేశించి) ఆక్కలా! ఎంతదుర్మార్గము, ఎంతకష్టము. ఆపిల్ల చనిపోయినందుకు నాకింతవిచారములేదుగాని తిరిగి అయిదు వేలగూరాయలు వారికి ముట్టచెప్పుల కేసుపుచ్చుచున్నది. ఎన్నిరోజులు కష్టపడిన యింతసొమ్ము సొపాదించగలను?

గి. ఒకటి పదియుగాదు ♦ నొనరంగవదయు

గాదు వేయిగాదు ♦ కడకునై గు

వేలు నెట్లు తిరిగి ♦ విడువంగగలవాడ

ప్రాణమైనవిడుతు ♦ గాని నేడు.

నాధనలక్ష్మీ, నీవభివృద్ధి నొందవలసినదేగాని నిన్నమాగ్రియ నాజీవము న్నంతవరకు ఊణిపనీయను ఎల్లీధనము వారికి వా. ను చేయ గూడదోయానొచింపవలెను. ఆనూహముల్గు చడిపోయిన తిరిగి నీయనక్కరలేదు గాని యీలోపుననే మరణించి నాకొం పముంచినది పోనీ యొక మేలేపచ్చివదిలే, డబ్బిచ్చి రద్దీసము గొనితెచ్చుకోలేదు. దానినిగురించి కొంత తగులవేయవలసి వచ్చును. ఈరోజులలో యేదోపాతి బెట్టి యుగ వేసివచ్చాడే నుంచివాడు. సదాశివరావుగారుపేచీమనిషి కాడుగదా? ఆలోచిం

చి పేచీకివస్తే నేనేమిచేయవలసియుంటుంది? ఏదీయులోచుట లేదు. (అని ఆలోచించుచుండును)

(సూర్యనాకాయగారావు ప్రవేశించును)

సూర్య—నాయనా! యేఱూలోచిస్తున్నావు? నీలుభ్యత్వము యెంతసారభ్యముగా ప్రతిపత్తికలొను వర్ణింపబడినదో చూచినావా?

సం—ఎవరినైన నా యిమ్మంటినా, తెమ్మంటినా? ఎందుకు పేపర్లలో ప్రకటించడము?

సూర్య—ఒకవిన్నగుంచియేగాదు, ఆపిల్లదుర్మణమునకు నీవేకారభూతుడవు నిన్నుంచే చనిపోయినది అదివాసిన యుత్తరము కూడ యిందులో ప్రకటించినాగుచూడు?

సం—ప్రకటించనీ! నన్నేమిచేస్తారు? నాకేమిభయం, యీటాతాలు నాదగ్గర నాగవు ఇంక పదిసారులు ప్రకటించనీ?

సూర్య—అన్నియు వదలుకొన్నవాని నెవరేమిచేయగలరు? ఆయుత్తరము చూచిన నాకడుపు తుమ్ములుచుట్టుకొని పోవుచున్నది.

సం—ఎంత మొండికటైవురా? ఆలులేదు, చూలులేదు, కొడుకుపేరు నామలింగం అన్నట్టు యింకను పెండ్లికాలేదు, యేమియులేదు పిల్లకోసం విచారిస్తున్నావు?

సూర్య—నేనందుకొరకు విచారించుటలేదు, కాని నీలోభిభవనకొరకు విచారిస్తున్నాను.

సం—నీకేమి తెలియునురా? “కామముగలవాడె గాజు” అనునంగతి నీకు తెలియదుకాబోలు.

సూర్య—నాయభిప్రాయము చెపుతానువిను ఎవరిపిల్లటకానిమ్ము. కట్నము నాకక్కరలేదు. కన్నమిస్తానంటేకూడ వేనోర్పను.

సం—మంచిప్రబుద్ధుడవే? పైగా యెక్కడనైన అనేవునుమా? నా దగ్గరగనుక సరిపోయినది. అవికావలె నివికావలెనని నాప్రాణము

ములు కటకటలాడితువు కాబోలు

సూర్య—ఏదడిగితే అదల్లా యిస్తున్నావని?

సం—అదిగో! అదే- నోరెత్తకు. నేను మంచివాడనుకాను.

సూరి—(ప్ర)వేళించి) ఏమిటండి అబ్బాయిని కోపపడుచున్నారు?

సం—ఏమనిచెప్పనుకా(త్రి), నాపసిఅంతా యీలాగు వ్యర్థముగావుంది

సూర్య—నాయిష్టానుసారం యేమిచావు? (అని నిష్క్రమించును)

సం—చూచినారా, కుట్టవాళ్ళపొగరు. ఈరోజులలో కుట్టవాళ్ళు కు

ట్టవాళ్ళుకాదు- తల్లిదండ్రులమాటలంటే వినిపించుకోరు.

సూరి—అందుచేతనే నీతిశాస్త్రకారుడు,

క॥ ఆలినిహయమును గజమును

బాలుని బాలత్వమునను ♦ పనిగొనకున్నన్

బాలుడు బడుగై పోవును

ఆలివినదు గజముచంపు ♦ నశ్వముతన్నున్

(అని చక్కగ నుపదేశించినాడు)

సం—ఎందుకు యొకరిబిడ్డను మనమెందుకు కోపపడడమని యెఱచించి

అడిగినదల్లా నోటితోలేదనక చేతితో లేదంటున్నాను

సూరి—సంజీవయ్యగారు? సదాశివరావుగారిచ్చిన సొమ్ము వారికితిగి

వప్పగించవలెనుగదా? ఏమంటారు?

సం—(గుండె బాదుకొనుచు) నాకొండు సప్తేట్రాట్టిరావే? వారిమ్మూలు

న్నారా యేమిటి?

సూరి—(తనలో) ఇప్పుడు బెదరించి యేమైనా లాగవలెను. (ప్ర)కాశ

ముగ) అయ్యా? మొన్ననే కబురంపినారు పనితొందరలచేతి

మీదర్శన చేయలేదు.

సం—(బ్రతిమాలుచు) ఈగండంబిప్పిస్తే నీమేలెన్నటికి మరచిపోను

నీయిష్టమువచ్చినట్లు నడుస్తాను.

సూరి—ఏమిస్తారు మీవల్ల వారికొకదమ్మిడికూడమీ రీయకుండ
జేస్తాను.

సం—మామూలు ప్రకారమే

సూరి—అట్లయిన నొక యోచనవిసంధి

సం—ఏమిటి?

సూరి—సదాశివరావుగారి రెండవకుమార్తె పది సంవత్సరములున్నవి.
ఆపిల్లను అబ్బాయికి వివాహంచేసికొనండి మీగుతిరిగి ధనము
వాపసు చేయనిక్కడలేదు.

సం—(కొగిలిచుకొని) మంచివాడవు నాయనా. ఆలాచేయించు
నీవున్నమాటలంటూ బ్రతుకుతారు.

సూరి—నేను వెళ్లి అన్నమాటాడి సరి చేసికొనివస్తాను

సం—నీవు చెప్పేవరకు నా ప్రాణం బొందిలో నుండదునుమా?

సూరి—సరే లేదు.

(అని నిష్క్రమింతురు)

2 వరంగమ—సదాశివరావుగారి యిల్లు

(సుమతి, సదాశివరావు, సూరిశాస్త్రి) చతురమతి, ప్రవేశింతురు)

సుమ—అయ్యో? నాకూనా? ఎన్నివిధములమరచిపోడమన్నను నురపు
రాకున్నదే?

గీ॥ నిండు చంద్రునిబోలెడు ♦ నెమ్మొగమ్ము

కల్వరేకులనిరసించు కనులసాగను

మధురరస మొప్పతిన్నని ♦ మాటతీరు

నెట్లుమరచెడుదాననో ♦ యెఱుంగబడ్డ

సదా—ఆహా? మాటలయందెంత మెత్తతనముగలదో యూహలయం

దంత తెలివికలదు. ఎందులకు విచారించిన లాభములేదు. అడ

వినిగాచిన నెన్నెలవలె మ్రోపోయినది.

సూరి—అమ్మా! ఊరక బెంగటిల్లుటయేకాని కలసివచ్చునదిలేదు

సదా—శాస్త్రీగారు? అర్థప్రాములు రెండింటికీజెడిమి. సుఖముగ
గాలక్షేపముచేయు మాన్యమా విక్రయించితిని. అన్నివిధముల
చెడిపోయితిని.

సూరి—అయ్యా! గతించినదానికై విచారించకుండు. పోయినపిల్లరాదు
గాని డబ్బువచ్చు యోచనచెప్పెదను లెండి.

సదా—ఏయాలోచనము చెప్పెదరో నానష్టము తీరుస్తురా

సూరి—చిన్నఅమ్మాయికి బెండ్లిచేయవలెనుగదా?

సదా—అదీయితేమైనది. ఇంకదీ నిమాట తలపెట్టకగడి

సూరి—కాదు నేనుచెప్పనదివినుండు ఈపిల్ల నెవరికైన నిచ్చునపుడు
కట్నమీయవలెనుగదా? యీఅమ్మాయిని వారికిచ్చివేస్తే గా
తొంగికట్టము మనమీయకక్కాలేదు. యిదేమనకు లాభము.

సదా—(నిరాశతో) అయ్యా! నేనిండులకు వప్పుకొనను అమ్మాయి
యిష్టముగాని నాయిష్టముకాదు.

సూరి—అమ్మాయి! నీయిష్టమేమి.

చతు—(తనలో)

గీ॥ అక్కరోనీను శపథంబు ♦ నాచరించి

విమలయశమునుగాంచితి ♦ పృథివియాదు

నేనునయ్యదిబూనితి ♦ నేనిలోక

మందుదుష్ట నడతలెట్లు ♦ డిందుజెప్పుదు

కావున నుష్టమతుల రసింపజాలు జాలంబు పన్నవలెను. (ప్రకా
శముగా) అయ్యా! నాతల్లిదండ్రు లంగీకరించిన నాయభ్యుత్థర
మేమియులేదు.

దా—

గీ॥ మాణిక్యమువంటి గూతురు ♦ మృందాయికను
పెండ్లిమాటయె దలవగ ♦ వెరతునుమ్ము
కూతు రెట్టులజెప్పనో ♦ కూడదనగ
నానుశక్తియొకింతయు ♦ లేనునిజము

శాస్త్రీ? మాఅమ్మాయి మాటకునే జవదాట నోడుదును.

చతు—పెద్దల యిష్టానుసారంబునకు వ్యతిరేకింపజాలను.

సు—అమ్మా! బాగుగ యోచించి మరిచెప్పము

చతు—లెప్పుక పెండ్లియాడుదును

సదా—శాస్త్రీ! మాఅమ్మాయి యంగీకరించినదిగాన సంబంధముష్టిర
పరచుడు! (చతురమతితో) అమ్మా! అక్కవలదనిన పనిచేసి
మోసపోయితిని. నీకిష్టమేయైన వచింపుము.

చతు—తండ్రీ! నాకంగీకారమే. ఏమన

చ॥ మడియుచుమాన్యముల్ కృయముమానక సల్పివివాహమెంతయున్
దడయక చేయ నెంచితివి ♦ తద్దయునయ్య దివ్యర్థమయ్యెనే
కడకవివాహమాడనని ♦ కార్యము విఘ్నమునేయనొల్ల నే
ర్పడప్రతికూలమున్ హృదయ ♦ పద్మమునందు దలంచెయంటచేన్

సదా—అంతయిష్టమైన నంగీకరింపకుము.

చతు—తండ్రీ! మీకాభయమక్కరలేదు. వివాహయత్నము గావించి
పుడు. (అందఱు నిష్క్రమింతురు)

కె రంగము- పెండ్లిపందిరి.

(సదాశివరావు వివాహకంకణధారియై యిటునటు
తిరుగుచు ప్రవేశించును.)

సదా—ఈరోజులలో నైదురోజుల వివాహముచేయువాని ముక్కు
చెవులు కోయవలెను.

చం॥ అలక దీర్ఘగొంత సమ ♦ యంబుహరించును బంధుక టిగో
 పలకలతిల్ నివారణము ♦ వారక జేయగగొంపి యెగువే
 డ్కలమరి గొంతపోవు తగ ♦ కాన్కలదీర్చి, తీరుబాలులే
 దిలగుమార్తె బెడ్డిరచి ♦ యుంచెడుదాతకు నెరుజ్జూచినన్
 రామ! రామ! పెదలక డిభోజనమునకు రమ్మననుచు విత్తదాకలిలేద
 నియ, ప్రోద్దుపొయినదింట్ల య్మూలప్యమేగునియ పెక్కువిధం
 బుల వియ్యాలవాడు తిప్పలబెట్టుకును ఇపుడొక మరలవాడు
 ప్రారంభమైనది. కాఫీలు, ఉపమాలు, పెసగట్లు దోసెలు,
 ఇడ్డెనలు, అట్లు, ఇక నెన్నియోయుదయమునపెండ్లివాడులేచుకుం
 డగనే పంపవలెనట పక్కిపక్కకి నున్న తాననమాలమర్చి వియ్య
 లవాగు వచ్చుసరికి నన్నముతరువాయిగఁగ న్నభ్యసిద్ధపరిచి యుం
 చవలెను. వడ్డనలో నేమాత్రము ప్రిలుమాలిన, యుండరా
 నులు లేవుకదా

(సూత్రాస్తి) ప్రవేశించును)

సూరి—సదాశివరావుగారూ! మీగు సకల్పసిద్ధులునుమాడ.

సదా—ఇదంతా మీయాసీర్వచన ప్రభావమే

శా॥ నవద్రవ్యముగూర్చి నాడవుగదా ♦ నాడెంపునుట్టబడై
 స్పష్టంబయ్యె భవత్ప్రభావముగఁజూక ♦ పాటించిచూడంగమే
 లిప్తంబుల్ సమకూడెనాత్మజకు నెం ♦ తెమోదమొప్పారి సం
 తుప్తంబున్ సుఖమున్ ధనంబువలెం ♦ స్తుత్య్వామీనద్దయన్.

సూరి—అంతయు దైవాయత్తముగదా? ఇందునాప్రతిష్ఠ యేమియు
 లేదు. సంజీవయ్యగా రీరోజున సదస్యము కావున పెదలకడ
 యూరేగిపు చేయుదురట. కాఫీ వగైరాలు త్వరగబంపుడని
 చెప్పిరి. తాము తొందరపడవలయును.

సదా—ఇదిగో పంపించెదను. [అని లోనికేగును.]

సూరి—ఇప్పుటి కీవ్యవహారములో రమారమీ పదివందలు చేతిలోప
డినవి. సవాళివరావుగారిదగ్గర సొమ్ము వ్రాయమయిపోయిన
నాకువచ్చునది యాలస్యమగును కావున నేదియోవంకబెట్టి
చేపట్టవలెను,

సదా—ప్రేమేశ్వరి పంపించితిని. శాస్త్రీ వివాహము సలక్షణముగ
జేయుట మహాకష్టము.

సూరి—కాదా, నిన్న వియ్యపురాలునికిచ్చు లాంఛనములో నేదియో
కొరతబరిగినదట, ఈదినమున వియ్యపురాలుగా రలగినారు.
మీరవిడనుబంపి ఆతిగాయిదా తీర్పించండి. నిన్న గాత్రీ ఎవరో
పెండ్లివారి నాక్షేపించినారట. వారందరుమీపై దండెత్తనుండిరి
నేనుచాలవరకు బ్రతిమాలి యాపితిని. కాని ఇంకొక పెద్ద తగా
యిదా రాబోవుచున్నది.

సదా—ఏమది.

సూరి—వియ్యపురాలు లాంఛనములకింద మనమిచ్చెదమన్న కట్టు
ములోసఖము ముట్టచెప్పలేదుకదా. అదివెంటనే పంపించండి.

సదా—రెండు వేల యైదువందలే

సూరి—జౌను

సదా—శాస్త్రీ! ఇంతవరకు మనమీయలేముకదా?

సూరి—ఎంతవరకు మీకూహగలదో నాచేతికీయును. పైసంగతి నే
నాలోచిస్తాను.

సదా—ఇదిగో వేయిరూపాయలనోటు (అనియిచ్చి) దీనితోవారిని
తృప్తిచేయండి.

సూరి—మీయివ్వము నేను వెళ్ళి యన్నీ సానుకూలంచేస్తాను. (పనికి
మించుచు) ఇందులో నొకపైసయైన వాటికీయును. (నిష్క్రమింప)

మించును)

సదా—అహా! “వివాహము చేసిచూడు, యిల్లుకిట్టిచూడు” అన్నమాట న్యర్థముకాదు. తెచ్చినపదివేలు పూర్తియైనవి కాని వివాహసమాప్తి కాలేదు.

(వంటబొప్పాయిను బుచ్చయ్య పోవేశించి)

బు—వంటలుగారూ! పెండ్లివారు భోజనములకై వచ్చుచున్నారు.

తగినయేర్పాటు చేసినాగా?

సదా—అప్పుడేనిటోయీ!

బు—ఈరోజున సదస్యముగాన చట్టిభోజనములకై వచ్చుచున్నారు.

సదా—అలాగునా? లోన నేమిచేయుచున్నారో చూచిరమ్మ.

బు—(లోనికి వెళ్ళి) ఇంకా వంటలుకాలేదు. తొడకగా కానియ్యండి

(నిష్క్రమించును)

సదా—నేనాయత్నమందే యుండెదను— (నిష్క్రమించును)

4వ రంగము— పెండ్లిసందర్శన.

(పెండ్లికొడుకు, పెండ్లికూతురు వీటలపైని, పురోహితుడు, సంజీవయ్యగారు, మొదలగువారు ప్రవేశింతురు)

పురో—అయ్యా! సరస్వతీపూజకుచాపు వైపున దయాచేయించండి.

సం—ఏమండోయి చాపు అక్కటలేదనుకున్నాము కాదు. వయిపులె

డుకండి— తమలపాకులలో రెండక్షతలు వేయిస్తురూ చూడండి

యిదంతి లాంచనములుకాని మరియొకటికాదుగదా?

పురో—మహారాజు మీరే యీబాగు సెలవిస్తే యింక చిల్లరవాళ్ళిం

గత యేమిచెప్పవచ్చును.

సం—నన్ను మాటిమాటికి అడగకండి ఇదిగో దీనితో పూర్తిచెయ్యం

డి, అంతా మీకు వివాహమైనతరువాత ముట్టచెప్పుతాను
(అని యొక అణచుచును)

పురో—(తనలో) ఆమెను చెప్పేది యేముంది యెప్పటి కప్పుడే చేతిలో
వేసికొనవలయును— (ప్రకాశముగా) అయ్యో? తామెఱుంగని
దేమున్నది. కనీసమొక పావులాయైన నుండవలెనుకదా?

సం—ఏమిటోయి నామనవివినండి. నలుగురిలోమీరీలా గనడం నేనా
లాగనడం బాగుండదు. కానియ్యండి.

[అక్క-భొట్టు పోవేళించును]

అక్క—ఎందుకుగా రూ! మనవి.

సం—ఇదిగో [అని యిరువురు పరికిమింతురు]

అక్క—పదస్యమిహో మీకు భారీగా వెళ్లకపోతే గౌరవమునకు లో
టుగానూటండి.

సం—అక్క సొట్టు యేచాటి ఖర్చుపెట్టవలెను.

అక్క—చావులు, కాసులు, రూపాయలు, పండితబహుమానములు
యినన్నియు కావలెను.

సం—చూడండి, సూక్ష్మంగా ఆయ్యే యోచనచెయ్యండి— మీరు
మాకు పంపిమిత్తులైనందుకు ప్రయముత్యగించి మాచేతి మె
ప్పుసొందవలెను.

అక్క—అనుసరింపు— నేను చెప్పినదానికల్ల మావల్లకాదందురు, అపై
ని యోచిద్దాను—

సం—నేనా పాటికార్యము తెలియనివాడనా? [ఇరువురువచ్చి కూర్చుం
చురు]

పురో—అయ్యో! గరస్వతీపూజదగ్గర సువర్ణమంత్రపుష్పం దయచే
యించండి—

సం—ఎంత?

పురో—మహానుభావులు, లక్షాధికార్లు, నూటపదార్లు రావలెను

సం—నూటపదారులే, నువ్వన్నము రాగిలోనుంటుందీకదా? కాబట్టి

యీడబ్బు సక్కడనుంచండి- [అని కానియిచ్చును]

పురో—అబ్బే! ఘనముగా నాలోచించవలెను,

సం—ఏమి? చేమగానున్నదా అబ్బే అంటున్నారు- ఇంకాముందుందికా

దూ- కానియ్యండి

అక్క—మిమ్ముల నాశ్రయించి కనిపెట్టియున్నారు- గొప్పగా దయ

చేయించండి-

సం—అందుకేకాదూ లేదనికొస్తానా? కానియ్యండి.

పురో—మీత్తము. సభాకట్నమిప్పించండి.

సం—సభాకట్నమా?

అక్క—జూను- తమరిప్పించవలసినదే.

సం—ఎంత?

అక్క—ఇది గ్రామత్వేన రావలసినది కావున మీచిత్తం, తమగెను
గనిదిగాదు.

సం—చెప్పుదురా?

అక్క—సభాపతిగారు సెలవిస్తారుగదా? కట్నమునకు నూటికి రూపా
యియ్యవచ్చున దయచేయించమంటున్నారు.

సం—సంభావనలంతా కలిసియేనా?

అక్క—కాదండి, సభాకట్నమొక్కట

సం—నేనైతేమాత్రం కోటిశ్వరుడనా? నాదగ్గరమాత్రం యేమున్న

దనుకొన్నారు? కావలిస్తేడబ్బు, రెండుడబ్బులు కొంపచ్చును.

అంతేగాని తాహతుమీరి యడుగరాదు.

బ్రా—అయ్యా! ప్రభువులు, మీరాలాగున సెలవియ్యకండి.

అక్క—(దగ్గరచేరి) యేదో ఒకరూపాయి యిస్తురా?

సం—రూపాయే, నాతోటి చెప్పకండి

అస్కు—నామనవి వినండి, పదహారు అగాలు.

సం—పదహారు కానులు (అని పావులాయించును)

బా—వద్దు వద్దు.

సం—(తిరిగివుచ్చుకొని) సంభావనలోకలిపి యిస్తానులెండి

బా—ఆహా! యెంతటిదాతలండి, సంభావన యిప్పించండి

సం—(తలకొక కానిచొప్పున యివ్వబోవును)

బా—చాలును, లేవండి

ఏకేకగుడ్డు కులపండితానాం

దుడ్డుద్వయం కుండలపండితానాం

యాగాని యాగాని యతీశ్వరాణాం

తోలిద్వయం చిల్లరబాహ్మణానాం.

అని మాబాగాచెప్పినాడురా, పదండి పదండి.

గీ. మనుజమాత్మ్రుడేవఁడు బోని ♦ మార్గమునను

జనగనెంచెనులోభియై ♦ చాలునింక

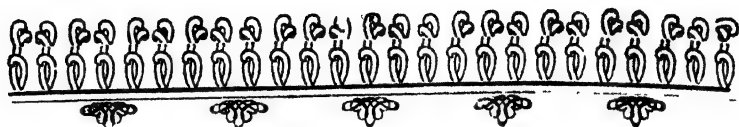
పదుదుపదుదు బాపలుమీరు ♦ వాదులేల

చాలియండిన స్థలములు ♦ చాలగలవు

(అందరు నిష్క్రమింతురు)

ఇది చతుర్థాంకము

శ్రీంస్తు వ ర వి క్ర య ము.

పంచమంకము.

రంగమ - స్త్రీడలిగారి కచేరినావడి.

(పడక కుర్చీపై స్త్రీడలి జనార్దనము ప్రవేశించుచున్నాడు)

జనా—ఈరోజులలో వృత్తిలన్నిటిలోను శ్రమవృత్తి స్త్రీడలివృత్తియే.
యేమన

ఉ॥ సత్యము రూపుమాపుచునన ♦ త్యము సాక్ష్యములిచ్చునట్లుగా

నిత్యము బోధసల్పుచును ♦ నిందితకృత్యములెల్ల జేయుచున్

భృత్యునిరీతి వారికినివీడి ♦ సేవయొనర్చుచున్ సదా

వ్రత్యయ కారుడగు ♦ వాడుగదా భవిష్యేకరెన్నగన్

పైకిబటారము లోనలొటారమనునట్లు డాబుసరిలేకున్న వీలుండదుగదా

పటాటోపో భయంకరః అనునట్లు బాగులోనున్నప్పుడు పెద్దయ

ల్లరిగ కేకలవైచుచు నితిగులమాటలు సాగనీయక మాటాడు

వాడే చక్కనిన్యాయవాది. కెసులుండిన నుండకున్న ఏదిగని

టలకు భోజనము, గోటునీటు, గుఱ్ఱపుబడిపై కొద్దనకేగుట,

అటునిటు తిరుగుచు కనబడినపార్టీలతో ముచ్చటించుట, కాఫీ

హోటాలులో ఫలహారము ఇవన్నియు తప్పవుకదా? పకార

పంచకముదగ్గట ధనముగడదుగదా? పట్టుమని రెండుకేసులైన

లేవు వేషమునూత్రిము తప్పదు. బీరువానినిగ కొన్ని లావు

స్తకము లుండవలెనుగదా? కేసులుతీసికొనివచ్చు తగవరికేమయిన నీయవలెను. అదిగో ఎవరోవస్తున్నారు.

• (సంజీవయ్య బ్రవేశించును.)

సం—(తనలో) అయిన పది వేలనగలు, పిల్లవారికే దక్కించిలన్న మాటే. ఏలాగునదక్కుతుంది నాబొందిలో పాగొంపున్నంతవరకు దక్కుచును. అగ్నిముఖమున కీడ్చిస్తే గంగరావిచెట్లక్రింద గాని ఫయినలు కాదు.

జనా—సంజీవయ్యగారా? దయచెయ్యండి (అని కుర్చీచూపును.)

సం—(కూర్చుండును)

జనా—బహు కాలదర్శనం ఏదోవిశేషములేనిదే రాకుగదా?

సం—వీడగుగారింటికెందుకు పార్టీలువస్తారో మీరెఱుగని దేమున్నది? ఈమధ్య ఎఱ్ఱాప్రిగడ సదాశివరావుగారి అమ్మాయిని మాలబ్యాంకిచ్చి వివాహంజరిగించినాము.

జనా—జౌను, ఆసంగతినాకు తెలియును.

సం—వివాహ సమయంలో పది వేలనగలు పెట్టికుమార్తెకు బెట్టితిని

జనా—సూత్రోపమే, మీకదియొక లక్ష్యమా. లక్ష్యాధికారులు

సం—లక్ష్యములోనిదికాదు గాని సవ్యముగానడిస్తే అన్నీ బాగుండును.

జనా—ఇప్పుడేమి వ్యతిరేకము సంభవించింది.

సం—వ్యతిరేకమో అతిరేకమో ఏమనిచెప్పను! పిల్లదానితండ్రికి మరుద్దేశము ప్రబలినది.

జనా—అదిమీకెట్లు తెలియును?

సం—పిల్లనత్తవారింటికి బంపుటలేదు సరేకదా వస్తువుల హరించుటకై యత్నిస్తున్నాడు. కావున మననగలుమనకు వచ్చునట్లును పిల్లకు మనకు సంబంధమేమీ లేకుండునట్లు మనోవర్తికి దావాచేస్తే మనమేమీ యివ్వకుండా నుండేముపాయం చెప్పదురూ.

జనా—(చిటికలు వేయించు) అదెంత నేవు లాయరు నోటీసు యిద్దాము
అందఁతో హడలిపోయి మీకోడలును పంపిచివేస్తారు.

సం—మాకాసంబంధంవద్దు ఏమీవద్దు.

జనా—అట్లయితే తగినయేర్పాటు ముందు చూద్దాముగాని నోటీసు
యివ్వవలెను.

సం—ఆలా జరిగించండి.

జనా—సరేకాని దీనితోసరిపోతుంది. కేసు పైలుచేయ్యవలెనుగదా.
ప్లయింట్లుఖర్చులకు కొంతసొమ్ము పరిపించండి ఫీజుమాటలనక
చూద్దాము.

సం—ఆలాగుననే. నేను సెలవు వుచ్చుకొంటాను

జనా—తమరువచ్చేసరికి నోటీసు వ్రాయిస్తాను

సం—(వగికిమించుచు) స్టీడరుతోను, గణికతోను మాటాడిన ధన
ములాగక మానరుగదా?

ఆ. వె. చనవు బలిమి కలిమి ♦ ధనమును హరియించు

బిగువు వగవుజూపి ♦ వేశ్యకాంత

గోలునీటుజూపి ♦ కోరికలూరించి

విత్తహరియగును ♦ స్టీడరయ.

న్యాయాలయములు జలాశయములు, స్టీడరులు పార్టీల ధనరక్తమును
బీల్చు జలగలు, గెల్చినవారి డింటిలోను, యెండినవారిను బయ
టను రోదనము చేయకపోరుగదా! (నిష్క్రమించును)

(తెర వ్రాలును)

2వ గంగము— సదాశివరావుగారియిల్లు.

(చతురమతి, సదాశివరావు వ్రేవేళింతురు)

సదా—అమ్మా! చూచితివా? పేచీలు మనకెందుకని చెప్పిన నీవు విన
వు. ఇదిగో నోటీసుచూడుము.

చతు—నాయనా! మీరిందువిషయమై యడలకుడు. అన్నియు నేను

చక్కజేసెదను నోటినుయేది?

సదా—ఇదిగో- (అని యిచ్చును)

చతు—(చమ్రుచున్నది)

రిజషరు నోటిను.

కకక

స్త్రీదరు, బి జనార్దనం

బి. ఏ బి యల్,

హైకోర్టువకీలు

వారి ఆఫీసునుండి

మహారాజశ్రీ
ఎత్తావ్రగడ సదాశివరావుగారికి.

మాక్లయింతున్నది సముజాయిషీప్రకారం మీకు తెలియ చేయునదియేమి?గా?

మీకుమార్తెను అత్తవారింటికి పంపించక వస్తువులను హరించునుద్దేశమున్నట్లును తెలిసి వారివల్ల తగాయిదాపొందు తూపుండిన్ని పిల్లను కాపురమునకు పంపించుటలేదు కావున యీనోటినుఅందిన 24 గంటలలోగా మీకుమార్తెను వస్తువులనహితం కాపురమునకు పంపించి వస్తువులు ముట్టినట్టు మాక్లయింతువల్ల కృమమయిన రసీదు పొందవలెను. ఆలాజరిగించనియెడల మీపయిన దావాచేసి కృమప్రకారం ఖర్చులతో వసూలుచేయబడును అని యిందుమూలముగా తెలియజేయడమైనది.

చిత్తగించవలెను,

బి జనార్దనము, బి. ఏ. బి. యల్.,

హైకోర్టు వకీలు.

నాయనా! దావా చేయనీయుడు. సమాధానమేమియు నీయవలదు.

సదా—దావా చేస్తే మనమేమిచెయ్యగలము అయినా కానీ అడవా

భృ క చేరీల వెంట తిరగడగ మరియాద కాదు

చతు—నాయనా. ఇప్పుడావిధి నిషేధములులేవు, ఇందునుగురించి

తాము చింతింపకుడు.

సదా—నీయిష్టమే, సభలకెక్కడము కోర్టులక్కడము మంచిపనికాదు

(ఇరువురు నిష్క్రమింతురు)

(తెరవాలును.)

3 రంగము— మునసబుకోర్టు

(న్యాయాధిపతి, స్టీడరు జనార్దనం, సంగీతవయ్య, సూర్యనాగా
యగరావు, సదాశివరావు, చతురమతి వగైరాలు ప్రవేశింతురు.)

జనా—హీమహేశయ! ఆప్ కేకోర్టు మెంబర్ ముకద్దమాఫైత్ గయీ
హై ఉసే ఆప్ తనఖీర్ సక తే హై.

న్యా—ఓహ్ అచ్చా తనఖీర్ సక తాహు ఉస్ కో మెవాది ప్రతి
వాది యోకో బులానా

జనా—జవాన్! సూర్యనాగాయగరావు. సదాశివరావులను పిలుపుము

జవాన్—సూర్యనారాయగరావు, సదాశివరావు (అని ముమ్మారుపి
లచును)

సూర్య—అయ్య!

జనా—కేసులో వాది ప్రతివాదులు హాజరుగానున్నారు. విచారణచే
యించవచ్చును.

గ్యా—ఈ కేసులోని కాకితములన్నియు చదివితూచితిని, రాజీపడిన
బాగుడును.

జనా—ఇది రాజీకేసుకాదండి, మాక్లయింటుఇందున కంగీకరింపడు,
న్యా—నాకు రాజీపడుట మేలని తోచుచున్నది.

సా—(తనలో) అయిచసామ్ము నప్తపోయినను రాజీపడుతానా? (ప్ర)
కా) నాకిష్టములేదు.

న్యా—నీ వెచరవు.

జనా—అయ్యా! మాక్లయింటు తిండి,

న్యా—ఇస్ మెః ఇస్ కా అడచన్ క్యాహై

జనా—ఎహ్ కనా తాహై కి బహూసే అననర్ సహిహ బెర్ జవా
హిరి యత్ వాఫన్ కరనేకో హుక్కు దియేతో బన్ హై. (కో
డలువద్దు నగలిప్పిస్తే చాలును)

న్యా—సదాశివరావు! ఏమిచెవుతావు?

సదా—అయ్యా! నాకు స్తీడరులేను. కోర్టువారికి తోచినన్యాయము ద
యచేయును.

చతు—అయ్యా! తాము తిడుగులు, నేను మీకుమార్తెను.

న్యా—యహ్ లడకీ కాహై

జనా—యహ్ మేరా క్లయింటుకీ బారల్ హై. అయ్యా? యీ కేసునకు
కథానాయిక యీమెయే.

న్యా—అమ్మాయీ! నీవేమిచెప్పెదవు?

చతు—ఆర్యా! ఇందు నాలిండిదోష మేదియులేదు.

న్యా—అటులయిన నీవత్తవారింటికి వెళ్ళుటకు సమ్మతించుటలేదా?

జనా—ఇన్ లడకీ పక్కా హుసి యూర్ హై. చాలా గడుసుబుట్టు.

న్యా—నీవూరకుండుము.

జనా—అప్ కా ఇచ్చా.

న్యాయ—అమ్మాయీ! నీవు చెప్పడలచినది చెప్పుము.

చతు—ఆర్యా. నేనత్తవారింటికి వెళ్ళనవసరములేదు.

సం—మాయాంటికి రావద్దు. నగలుమూత్ర మిప్పిస్తే చాలును

చతు—నగలు మీకోయవలసినసబబులేదు.

న్యాయ—ఎందుచేతి?

చతు—వివాహకాలమందుంచుటచేతను, స్త్రీధనము

సం—(గుండెబాదుకొని) ఇంతయూచనవున్నదని యెరుగను, నన్ను
గంగలో దింపినావు,

న్యాయ—నీయల్లరియేమి! మాటాడకు

సం—అంతసొమ్ము నప్పపోయి నేనెట్లారకుందును.

జనా—అల్లరిచేయకండి. వారివాదము విందాము

న్యాయ—అచ్చా! అత్తవారింటికి యెందుకు వెళ్ళవు?

చతు—అయ్యా! న్యాయముగా వివాహమైన నత్తవారింటికి వెళ్ళవలసి
నదాననేగాని—

న్యాయ—ఇందు వ్యతిరేక మేమి న్నది?

చతు—ఈవరునినేను అయిదువేలకు క్రియమునకు దీసికొంటిని.

సం—లేదులేదు అబద్ధ మబద్ధము. అదికత్తుము

చతు—కత్తుమయిన వివాహసమయంబున పెండ్లిట్టలపై వరునియ
లంకించి యివ్వవలెనుగాని పరిణయమునకు మందుగా బజా
నాలు, రశీదులుఎందుకు?

న్యాయ—ఇది నిజమేనా?

సం—లేదులేదు

చతు—ఈరశీదులు చిత్తగింపుడు. (అని రశీదులిచ్చును.)

న్యాయ—(చదివిచూచి) ఈరశీదులు మీరిచ్చినవేనా?

సం—లేదులేదు. ఇదంతయు ఫోర్జరీ, నావ్రాలుకాదు.

న్యాయ—యథార్థము బైలువడిన కిమినల్ సెక్షనుక్రింద విచారింపబడుచువు, నిజము చెప్పండి,

సం—[ఊరకుండు]

న్యాయ—అబ్బో! ఇదంతా పెద్దగందరగోళముగా నున్నదే రశీదులు, బజానాలు, అన్నియుజరిగినట్లు మేమునమ్మినాము.

చను—అయ్యో! నాయక్క యీ కేతివరుని బెండ్లియాడ నిష్పములేక యగ్ని కావాలియైతే తిన్నయమున పొసినలేఖ పత్రికలలో పుకటింపబడింది తాముచిత్తగింపును.

న్యాయ—[పుచ్చుకొనిచదివి] హా! ఎంత విచారకరముగానున్నది.

సూర్య—(తనలో) జ్ఞానవంతుడనై మూఢునిరీతియింక యూరకుండ గాను, (పుకా) అయ్యో! నాఅభిప్రాయము మనవిచేసెదను.

న్యాయ—ఏదియో చెప్పము.

సూర్య—నిజముగ నేను భార్యకమ్ముడువోయిన దానుడనే. ఇందశత్య మొలిమొత్తిమునులేదు. నాతండ్రి మైదువేలకు నన్నమ్మను మొదటినుండియు తండ్రి దురాలోచనమునబడి నేనిట్లు కోర్టులకెక్కి భార్య నెక్కించితిని, (చతురమతినిజాచి) సుందరీ

గీ॥ తండ్రిక పటంబులోబడి ♦ తరుణినిట్లు

కోర్టుకెక్కగాజేసిన ♦ కుటిలమతిని

నాను నేరములెల్ల మ ♦ న్ననమాచేయ

నీవెయర్దు రాలవునుమీ ♦ నీరజాక్షి

(అని భార్యచేయిపట్టుకొనును.)

న్యాయ—మేము తీర్పుచెప్పిదలచిన దంతయు నీవేచెప్పితివి కావుననీబుద్ధి విశేషమునకు సంతసించితిమి. మీరలన్యోన్య ప్రేమంబున వర్జిల్ముందు సంతానమునకు మార్గదర్శకులుగండు.

చ. కొడుకుల గూతులుగనుచు ♦ గొప్పగవశము విస్తరింపగా

బుడమిని నెల్లవారలకు ♦ మోదమొసంగి నిరాహారునన్

విశువుడికట్నుచున్నాడి ♦ బీదలుసాదలు దుష్కృతంబులో

బడకను మంచిమార్గమున ♦ వర్తిలుడయ్య శుభంబుమీకగున్

సం—ఓరిభ్రా! తిండిని దూలనాడి యాలివ్విక జేరితివా? నలుగు

రిలోనాకు నివళుటించితివా? ఛీసీముఖము చూడము.

(యోచించి తనలో) ఖట్టవాడైనను వీనిసౌజన్య సంపత్తి నాకు

లేకపోయెను. పెక్కుదీపములొప్పితిని అనేక దుష్కర్మలొనరిం

చితిని. గుడ్డిగవ్యయైన సోయపగుపక ధనంబుగూర్చితిని తుద

కునభలో నిందార్హుడనైతిని ఛి! చి!! ఎదుకునాబ్రగుకు, భా

ర్యయా నిందించుచున్నది. కుమారుడా గర్వింబుచుండెను.

కోడలుమొదటికే మోగము తెచ్చినది. నలుగురిలో సవమాన

పడి గడిగిచినదెవరికొరకు ఏండ్రికొరకేగదా? ఇప్పటికిజేసిన

దుష్కృతనివృత్తికై పరమేశ్వరుని బ్రార్థించుచు శుభంబున

నాజీవితము గడపెదను నాకుధనంబుతో బనిలేదు.

యస్యన్యథామాత్రేణ జన్మసంసార బంధరాత్

విముచ్చతే సమస్తస్యై విష్ణవే ప్రభవిష్టవే

కావున కోర్టువారి సమక్షమున పేకెచ్చివేసెదను. (న్యాయాధిపతిని

జూచి) న్యాయమూర్తి! సకలధర్మస్వగూవులగు తమ సమక్ష

మున నాజేయువిన్నప మాలకింపుడు, (చతురమతి చేతులుబట్టు

కొని)

చ. దురితములొచరించితిని ♦ దుర్భరమైన ధనంపుతృప్తిచే

బరమునుగాంచనైన కమ ♦ పాపముజేసితి మప్యబుద్ధినై

తిరిగితి, నాదుసంపదన ♦ ధీనమొనర్చితినింక నుండియో

తరుణి! సమస్తముంగొనుచు ♦ తాలిమిమమ్ముల జూడుమిగవునన్

ఈధనదాస్యము విఘ్నవాకిఘ్న సమస్తమునీకీచ్ఛితిని, ఇందుసఖము ధర్మ
కార్యముకు వినియోగించి మిలినదానితో సుఖంబుండము
రమ్ము

న్యా—మంచిపనిజేసితివి. అమ్మాయీ! చతురమతీ! దైవమునీయం
దుండెను, సర్వమనుకూలమయ్యెను. ఇక నేమి కావలెను.

చతుర—పరమేశ్వగుడయచే సర్వము సంపన్నమయ్యెను. విననిట్లగుగాక
మ॥ యశముంగాంతురు గాతెలోకమున న ♦ న్యాయంపు దుర్యోజనా
వశముంబోక సమస్తపూరుషు సు ♦ స్వాంతంబులంబొల్పి, స
ద్యశముంగాతు సతీజనంబుమగలం ♦ దన్యోస్యరాగాత్తలై
శశితారక్మము వేగి తేశ్వరకృతై ♦ శ్వరోన్నతింబొల్పుచున్

న్యా—తథాస్త

(అందఱు నిష్క్రమింతురు)

(ఇది పంచమాంకము)

సంపూర్ణము.

శ్రీకృష్ణార్పణమస్తు.

కామకళ.

గ్రంథకర్త:—పి. వి. రాజగారు

శృంగార రసప్రధానమై ముద్దుగులుకు పద్యమాలతోడను, జావళితోడను, సాంగులతోడను నిండియున్న నాటకము.

పద్యశైలి- తే. గీ. సాంధ్య సాగంబు గ్రీష్మము ♦ సానివాడ

రాగమాలాపనంబయ్యె ♦ రసికపరుల

మేలుకొలుపులతోడను ♦ బిలమంటుల

తోడిరాగ 2౪ భాషన ♦ తోడుపడుదు

వెల 1—0—0

భయంకరనారీపిశాచి

గ్రంథకర్త:— వాడేపు నల్ల రాజగారు

ఇందు కథానాయికి దుర్గ చేరినపనులు యెఱుఁగఁజూపినవైదువును పాడలుపుట్టించక మానవు డిట్టపు ను దరగావు పన్నినపన్నాగములను దుర్గ చిందరవందరచేయుట- (ను హాస్యస్వరూప) అద్భుతమైన బిలములలో దుర్గ వివసించుట బిలపరిశోధన చక్కగా పోషించబడినది. ఇదివరకు మీరు చదివిన పరిశోధన నవలను మించియు ఉన్ననుట కెంత మాత్రము సత్యమోక్షికాదు. వెల 1—0—0

కాళిదాసచరిత్ర

బ్రహ్మశ్రీ చిలక సర్వీ లక్ష్మీనరసింహముగారిచే రచియింపఁబడినది. వెల 1—0—0

కా N. B. ఇవి అవి అనలే. అక్షరములు ఆంగ్లగ్రంథములు మావద్ద దొరకును క్యాటలాగు కోరిన వుచితముగా పంపఁబడున. వర్తకులకు మంచిరుసుము యివ్వబడును.

వలయువారు:—

టి. వి. రమణయ్య అండు ప్రదర్శు,

నేపనల్ బుక్కు డిపో,

రాజమండ్రి.

ర న వ్ర (త వి జ యం)

(మూడవపాఠ్యము)

గ్రంథకర్త- దొంగిలరాజు నీతారామారావుగారు.

ఇది వినులూడెనవలననునదిచి మిగుల రసవంతముగా వ్రాయబడిన చరిత్రాత్మకమైన నాటక రాజము- రాజమహేంద్రవర చింతామణినాటకసమాజముయాక్షరము కీర్తిశేషులైన అల్లక చంద్రశేఖరముగారిచే రచియింపబడిన కీర్తనలతో విరాజిల్లుచున్నది- వెల 1-0-0

తా నీ షా

(గోలుకొండగాజ్యవినాశనము)

గ్రంథకర్త- చూబగుంట వెంకటరమణయ్యగారు

పండితవర్ణుల సదభిప్రాయములతో విరాజిల్లుచున్నది 172 పేజీలు- గ్రంథకాగితం వెల 1-0-0

సంగీత చంద్రకాంత

గ్రంథకర్త- కొడాలి సత్యనారాయణరావుగారు

ఇది అనేకనాటక సమాజములచే ప్రదర్శించిన కథగావున యిందు బొండుపర్చలేదు- వెల 0-12-0

శారదావిజయం

గ్రంథకర్త- కొడాలి సత్యనారాయణరావుగారు

ఇందు శారదా మాధవులు పెక్కుకష్టములకులొనై చివురకు సౌఖ్యదళ ననుభవించురు- ఇతివృత్తము చక్కగా పోషింపబడినది- వెల 0-12-0

వలయువారు:-

టి. వి. రమణయ్య అండ్ బ్రదర్స్,

నేపనల్ బుక్స్ డిపో,

రాజమహేంద్రవరము.

వానవకన్యకా పురాణము.

ఇది పూర్వకవి. శ్రీశాలంకాయన మునిచే సంస్కృతములో రచియింపఁబడిన గ్రంథము. తెనుగులిపితో టీకాతాత్పర్యసహితము. విపులముగా వ్రాయబడినది. ప్రతివైశ్యుని గృహమందును అలంకరించదగ్గ గ్రంథము ఈగ్రంథము వైశ్యులకు ధర్మశాస్త్రము నంటిది ఇందువైశ్యధర్మములు చక్కగాఁ బ్రతిపాదించఁబడినవి. ఈకాలమున వైశ్యులలో బాలామంది కులగోత్రబ్రుహ్మదులను తెలియజాలక చాలాచిక్కులు పడుచుండుట యెల్లరకు విదితమే. ఆకొఱత ఈగ్రంథము తీర్పును, అనిమేము నిరూపింపగలము. వెల. 1—8—0 మంచికాగితిముతో గాయలు $\frac{1}{8}$ సయిజులో 124 పేజీలగ్రంథము.

చాయా పఠము .

చక్కని అపరాధపరిశోధక సవల. వెల. 0—6—0

మహానంద .

గ్రంథకర్త:—కొడలి సత్యనారాయణరావుగారు.

ఇది భక్తిరస ప్రధాననాటకరాజము. శివస్తోత్రములు శ్రీవరానందకరములు శద్యములు రసవంతములు భావములు అర్థిద్భుతములు ఎందరో రచించిరి కాని ప్రదర్శనార్థమై ఎన్నియో నాటకసమాజములు వారీనాటకమునే ప్రదర్శించుచున్నందున మేము వేరుగా వ్రాయనేల.

వెల. 0—12—0

వలయువామ

టి. వి. రమణయ్య అండుబ్రదర్స్,

నేపనల్ బుక్కుడిపో,

రాజమండ్రి.

14590